

СТЕНОГРАМА

засідання Комітету з питань правової політики

16 травня 2024 року

Веде засідання голова Комітету МАСЛОВ Д.В.

ГОЛОВУЮЧИЙ. ...те, що проект порядку денного було розіслано народним депутатам завчасно, отже, пропоную перейти до прийняття порядку денного за основу. Бабій.

БАБІЙ Р.В. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Божик.

БОЖИК В.І. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Васюк.

ВАСЮК О.О. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Ватрас.

Власенко.

Гунько.

ГУНЬКО А.Г. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Демченко.

ДЕМЧЕНКО С.О. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дирдін.

ДИРДІН М.Є. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Калаур.

Князевич.

КНЯЗЕВИЧ Р.П. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Макаров.

МАКАРОВ О.А. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Маслов – за.

Німченко.

Новіков.

НОВІКОВ М.М. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Павліш.

Пузанов.

ПУЗАНОВ О.Г. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Соболев.

Стефанчук.

СТЕФАНЧУК М.О. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Фріс.

ФРІС І.П. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Отже, рахую. 13 членів комітету – за, проти – 0, утримались – 0.

ПАВЛІШ П.В. Павліш – за.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Павліш теж – за. 14 членів комітету – за, проти – 0, утримались – 0. Рішення прийнято. Дякую, колеги.

Для стенограми: також присутній народний депутат, заступник голови комітету Павліш Павло Васильович.

Колеги, чи будуть пропозиції до порядку денного? Якщо немає пропозицій, переходимо до прийняття порядку денного в цілому.

Бабій.

БАБІЙ Р.В. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Божик.

БОЖИК В.І. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Васюк.

ВАСЮК О.О. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Ватрас.

ВАТРАС В.А. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Власенко.

Гунько.

ГУНЬКО А.Г. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Демченко.

ДЕМЧЕНКО С.О. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дирдін.

ДИРДІН М.Є. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Калаур.

Князевич.

КНЯЗЕВИЧ Р.П. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Макаров.

МАКАРОВ О.А. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Маслов – за.

Німченко.

Новіков.

НОВІКОВ М.М. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Павліш.

ПАВЛІШ П.В. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Пузанов.

ПУЗАНОВ О.Г. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Соколов.

Стефанчук.

СТЕФАНЧУК М.О. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Фріс.

ФРІС І.П. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Отже, рахую. 15 членів комітету – за, проти – 0, утримались – 0.
Отже, рішення прийнято. Дякую, колеги.

Отже, переходимо тоді до першого питання нашого порядку денного – це призначення суддів Конституційного Суду України (частина десята статті 208 прим. 4 Регламенту Верховної Ради України).

Шановні народні депутати, у нас на засіданні комітету присутні кандидати на посаду судді Конституційного Суду, які пройшли досить серйозний і, мабуть,

безпрецедентно відкритий добір, вже пройшли дуже серйозну стадію добору, це був новий досвід для України. І я думаю, що за відкритістю цієї процедури багато хто спостерігав, багато хто бачив і співбесіди цих кандидатів, бачив відповіді і багато хто слідкував за цим процесом.

У нас сьогодні присутні: Барабаш Юрій Григорович, Водянніков Олександр Юрійович і Різник Сергій Васильович. Ми отримали від Дорадчої групи експертів перелік кандидатів з рейтингом і відповідним списком, як передбачено відповідним Законом про Конституційний Суд.

І, шановні кандидати, вітаю вас на засіданні Комітету з питань правової політики. Вітаю вас з проходженням важливого етапу процедури добору. І попереду у вас ще комітеті, і потім ще зала парламенту.

Сьогодні на засіданні комітету у нас буде проведено співбесіди, народні депутати вам можуть ставити будь-які питання, які є необхідними для уточнення і з'ясування щодо ваших амбіцій, щодо ваших якостей і для того, щоби отримати якомога більше розуміння про вас, хоча і так, я думаю, всі спостерігали за процедурою добору, і попередньо ми вже мали документи від вас, і попередньо ми приймали відповідні рішення.

Для того, щоби співбесіди були на рівних умовах, я пропоную тоді, щоби вас залишити всіх трьох в залі очікування в Zoom. Правильно? Тимур, так?

ЛОНГИНЕНКО Т.В. Так, так.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Да, в залі очікування Zoom. Ми по одному будемо вас запрошувати на засідання комітету і відповідно ставити необхідні питання.

БАБІЙ Р.В. Пане голово, дозволите?

ГОЛОВУЮЧИЙ. Да, прошу, пане Роман.

БАБІЙ Р.В. Дякую, пане голово.

Шановні колеги, по-перше, да, дійсно хотів би приєднатися до привітань голови комітету на адресу кандидатів, які пройшли цей непростий шлях, новий шлях, і побажати вам всім успіхів на цьому фінальному етапі, нехай перемаже достойніший.

Колеги, що я хотів з процедурних питань, підняти яке питання на обговорення. На моє переконання, ми маємо оцінити в тому числі документи, які були ДГЕ (Дорадча група експертів), отримані від кандидатів, зокрема, які ми зараз будемо... щодо яких

рекомендувати чи не рекомендувати, давати їм певні оцінки, задавати питання, зокрема, результати їх письмових робіт щодо рівня професійності. Чому, на моє переконання, це потрібно, зараз поясню.

По-перше, ми по чинному закону, Дорадча група експертів має певний статус, а саме вона створена з метою сприяння суб'єктом призначення для того, щоб призначити достойних суддів Конституційного Суду.

Другий момент. Відповідно до абзацу другої частини восьмої статті 10 з позначкою 8, я зараз її зачитую, щоб своїми словами не передати. "За результатами вивчення документів та відомостей, наданих кандидатами, з урахуванням списку оцінених кандидатів, рішень Дорадчої групи щодо оцінки відповідності кожного кандидата та співбесіди з кандидатами, конкурсна комісія, комітет – тобто ми – Рада суддів України ухвалюють рішення щодо рекомендацій про призначення на посаду судді Конституційного Суду". Мова йде про, без виключення, про всі, як на моє переконання, без виключення щодо всіх тих документів і відомостей, які надані кандидатами, в тому числі ті, які я назвав на початку.

По цій же нормі, власне, ми враховуємо, оскільки, написано, що з урахуванням рішень Дорадчої групи експертів, ми їх враховуємо рішення ці Дорадчої групи експертів. Вони, на моє переконання знову ж таки, не мають для нас, так само, як і для зали Верховної Ради, яка буде приймати фінальне рішення наперед і не є наперед визначальними, у нас є опція не підтримати позицію, не є обов'язковими, виходячи, власне, із статусу Дорадчої групи експертів, яка, ще раз, створюється з метою сприяння в тому числі Верховній Раді. Це так само, як для Дорадчої групи експертів не є визначальними і обов'язковими ті відомості, ті експертні оцінки, відомості, отримані від організацій щодо, від національних, від міжнародних, щодо того чи іншого кандидата.

В іншому випадку, якщо ми не будемо мати на увазі, читати, оцінювати ці документи, приймати їх, при визначенні за кожного голосувати, ми, я маю на увазі і комітет, і Верховна Рада, перетворимося на своєрідний церемоніальний орган. І, на мою думку, ми втрачаємо в цьому питанні суб'єктність по призначенню, хоча це відповідне конституційне повноваження. І, власне, так і проекти рішень прописані, я з ними ознайомився, що виглядає так, що ми просто передаємо в зал без жодних висновків. Я розумію, що це проекти, вони можуть бути за результатами засідання доповнені, але тим не менше попередньо так виглядає.

Тим більше, що ми маємо ситуацію, коли два кандидати у нас мають рівну кількість голосів у рейтингу, який складала Дорадча група експертів. І це відповідно особливу актуальність набирає можливість ознайомитися з тими документами, на підставі

яких Дорадча група експертів приймала от такі рішення і давала от відповідні оцінки, зокрема рейтингувала депутатів... рейтингувала кандидатів, вибачаюсь.

То я для себе не розумію, як нам об'єктивно визначитися, хто ж із кандидатів, нехай не на комітеті, нехай у залі Верховної Ради, хто з кандидатів все-таки є достойнішим. І будемо відверті, що багато із колег по парламенту при підготовці до голосувань читають рішення комітету. Якщо комітет нічого... просто не бачить цих рішень, я розумію, що там безпрецедентний рівень відкритості, але тим не менш не от повністю прозоро. Хоча для суб'єкта призначення, яким ми є, яким є Верховна Рада, з урахуванням статусу Дорадчої групи експертів, яка є, яка сприяє прийняттю правильного рішення і об'єктивного рішення, ми мали б мати доступ до документів і відомостей поданих кандидатів, як це встановлено відповідно до частини восьмої статті 10 з позначкою 8. Нехай там інформація, яка з обмеженим доступом, вона може бути закрита, але, наприклад, от результати письмових робіт, там немає що закривати. І мені особисто дуже цікаво перш ніж визначитися і рекомендувати, і тим більше голосувати в залі за ту чи іншу кандидатуру, почитати як мінімум результати робіт, письмових робіт кандидатів. Можливо, у зв'язку з цим виникнуть якісь питання, які ми зможемо задати на комітеті.

Тому, колеги, пропозиція така. Я пропоную, щоб комітет прийняв рішення і звернувся до Дорадчої групи експертів з пропозицією надати документи, які кандидати... Не документи, а відомості, які кандидати надавали безпосередньо Дорадчій групі експертів на підставі абзацу другого частини восьмої статті 10 з позначкою 8.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, Роман Вячеславович. Значить, ви пропонуєте звернутись до Дорадчої групи експертів, ще раз давайте уточнимо, і у зв'язку з цим що, відкласти сьогоднішнє засідання наше?

БАБІЙ Р.В. Відкласти засідання до отримання...

ГОЛОВУЮЧИЙ. До отримання відомостей.

БАБІЙ Р.В. Ну, в певній мірі до розгляду нашого звернення. Дорадча група експертів вирішить, я не бачу в цьому взагалі ніяких перешкод, для того щоб надати нам документи, з урахуванням, власне, ідей і положень, закладених в законодавстві. І потім...
(Не чути)

ГОЛОВУЮЧИЙ. Зрозуміло. Ну, я єдине нагадаю, що комітет отримував документи від кандидатів, і ми маємо документи, і ми вже виносили рішення. (Я бачу руку, зараз, я скажу). І ми виносили, вже приймали відповідне рішення з цього приводу, так що документи у нас, ті, які ми отримали від кандидатів, вони у нас і так є, і всі з ними ознайомились. А від Дорадчої групи експертів ми отримали відповідно те, що встановлено, там перелік кандидатів. І з урахуванням списку оцінених кандидатів і рішень Дорадчої групи, що ми отримали від Дорадчої групи, ми і приймаємо відповідне рішення.

Ну і, дійсно, що стосується прийняття рішення по кандидатах, ну, мабуть що, порівнюючи з іншими процедурами, тут точно, по ступеню відкритості, я думаю, що всі мали достатньо можливостей ознайомитися з кандидатами, все суспільство, не тільки народні депутати, почути їх відповіді. Ну, і так само ми, звичайно, тут можемо... Ну, власне, у нас тут співбесіда з кандидатами, і можемо ставити питання. Тому особисто я не бачу сенсу відкладати це засідання. Ну, тим більше, що у нас закінчується строк повноважень у суддів Конституційного Суду, і потрібно, щоб Конституційний Суд продовжував працювати.

Олег Анатолійович Макаров, потім Роман Вячеславович Бабій.

МАКАРОВ О.А. У мене коротке уточнююче питання до Романа Вячеславовича. Ви згадали, що передаються документи і відомості. Давайте для чистоти юридичної, ви вважаєте, що результати оцих письмових робіт – це документи чи відомості?

Дякую.

БАБІЙ Р.В. Формально вони є документами, в яких містяться певні відомості.
...*(Не чути)*

ГОЛОВУЮЧИЙ. Давайте, сейчас... Зрозуміло. Роман Вячеславович, у мене питання, а в нас є представник Дорадчої групи експертів? Ми запрошували на засідання комітету. Секретаріат, скажіть, будь ласка. Чи є в нас на засіданні, я звертаюсь до всіх учасників, чи є в нас на засіданні представник Дорадчої групи експертів чи секретаріату дорадчого, чи хтось із членів Дорадчої групи експертів? Немає. Добре, дякую. Ми би поставили до них ще питання.

Практичні завдання теж надані кандидатам, чи документи надані кандидатам, як на мене, мається на увазі, ті, які вони надавали для участі в конкурсі. А практичні завдання, чи надані вони кандидатам, чи ні – це величезне питання. Це Дорадча група експертів для

своїх власних цілей встановлювала там перелік, і для того, щоб з'ясувати їх рівень моральних якостей, відповідності моральних якостей і професійних якостей цих кандидатів, що вони, власне, й провела Дорадча група експертів.

Да, пане Романе Вячеславович Бабій.

БАБІЙ Р.В. Так, дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Я поставлю на голосування відповідну пропозицію, ту, що ви просите просто, і все.

БАБІЙ Р.В. Кілька невеликих ремарок, у тому числі щоб колеги зрозуміли, за що голосують.

Ще раз, я пропоную не витребувати ті документи, які вже були подані нами на першому етапі конкурсного відбору, чи одному з перших, а лише ті, які отримані від кандидатів, документи та відомості, які отримані від кандидатів Дорадчою групою експертів.

От ви говорите, що вони отримали їх для своїх цілей, ну, вибачте, у них ціль – сприяти нам у прийнятті рішення щодо кандидатів. І все, що вони збирають, вони збирають за великим рахунком для нас. От моє таке переконання. І, власне, да, уточнення щодо цього, що... І щодо відкритості, от ви говорите про відкритість, всі ж погоджуються... а, ми і закон приймали для того, щоб максимально зробити конкурсний відбір відкритим. То чого тоді не показати документи, результати письмового завдання, які би, власне, давали нам можливість для того, щоб визначити з урахуванням рішення Дорадчої групи експертів, але остаточно рішення за нами, визначити, наскільки той чи інший кандидат, дійсно, відповідає рівню їх професійності, рівню професійних вимог.

Тому що ми мали оцінку шести осіб, з усією повагою до них, ми їх в тому числі призначали, Верховна Рада, з усією повагою до всіх членів Дорадчої групи експертів, в мене немає сумнівів, що вони якісно зробили свою роботу, але все ж таки ми як суб'єкт призначення, який відповідає за наслідки прийнятих нами рішень, не ДГЕ буде відповідати за того, кого призначать, а депутати, які будуть голосувати, щоб ми переконалися в тому, що, дійсно, кандидат достойний. Може, там у когось своє суб'єктивне бачення і, може, кандидат, який отримав менше в рейтингу голосів, може, він насправді на одному рівні з іншими.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Зрозуміло. У нас якраз співбесіда, будь ласка, можемо ставити питання до кандидатів.

Так, отже, я вашу пропозицію ставлю на голосування. Нагадую формулювання пропозиції: звернутися, тільки витребувати ми не можемо, я не пам'ятаю таких повноважень у комітету, нагадую, що це...

БАБІЙ Р.В. Запропонувати, пане Денисе. Я говорив запропонувати надати...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Запропонувати надати?

БАБІЙ Р.В. Так. На підставі частини восьмої статті 10 з позначкою "8".

ГОЛОВУЮЧИЙ. Добре. Запропонувати надати Дорадчій групі експертів, далі як формулювання, документи...

БАБІЙ Р.В. Документи та відомості, надані кандидатами, які розглядаються Комітетом Верховної Ради з питань правової політики.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Документи та відомості, надані кандидатами. У зв'язку з цим, що, розгляд цього питання відкласти?

БАБІЙ Р.В. Да, розгляд цього питання відкласти до отримання документів.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Добре.

БАБІЙ Р.В. До розгляду звернення, вибачаюсь, до розгляду звернення.

ДИРДІН М.Є. А є ще така пропозиція. Дозволите?

ГОЛОВУЮЧИЙ. Да, прошу, Максим Дирдін.

ДИРДІН М.Є. Дивіться, а можна зробити паузу, наприклад, зараз почати законопроект і попросити, щоб запросити представника Дорадчої групи експертів, можливо, вона тут роз'яснить і дасть вичерпну відповідь на питання.

_____. Ми запрошували.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Ми запрошували.

ДИРДІН М.Є. Ні-ні, попросити, щоб... Може, ми вирішимо це питання в тому контексті, що ми отримаємо відповідь від представника Дорадчої групи експертів ...*(Не чути)* задає питання Роман Бабій.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Так ми запрошували, їх немає.

_____. Ні, пан Максим веде мову, щоб зараз зв'язатися і уточнити, може, у них технічні якісь неможливості були зв'язатися, вони не отримали посилання, щось ще, так само як до депутатів.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Секретаріат, давайте зробимо наступним чином. Ви зв'яжіться, якщо є можливість, зв'яжіться, уточніть, будь ласка, щодо присутності представників Дорадчої групи експертів чи секретаріату Дорадчої групи експертів.

Так, ставлю на голосування пропозицію Бабія Романа Вячеславовича.
Бабій.

ДИРДІН М.Є. Ще такий момент є, зараз, я перепрошую, як варіант. Якщо... або попросити, щоб дали ці матеріали, коли будемо уже голосувати так само в парламенті, щоб якщо не зараз, то пізніше надали ці матеріали в комітет. І вже коли будуть депутати голосувати, теж могли з цим питанням визначитись.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Колеги, кожен народний депутат може звернутися не тільки зі зверненням депутатським, а ще із запитом депутатським.

Бабій.

БАБІЙ Р.В. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Божик. Божик! Так, Божик!

Васюк.

ВАСЮК О.О. Утримався.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Ватрас.

ВАТРАС В.А. Утримався.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Власенко.
Гунько.

ГУНЬКО А.Г. Утримався.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Демченко.

ДЕМЧЕНКО С.О. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дирдін.

ДИРДІН М.С. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Калаур.

КАЛАУР І.Р. Утримався.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Князевич.

КНЯЗЕВИЧ Р.П. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Макаров.

МАКАРОВ О.А. Утримався.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Маслов – утримався.
Німченко.
Новіков.

НОВІКОВ М.М. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Павліш.

ПАВЛІШ П.В. Утримався.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Пузанов.

ПУЗАНОВ О.Г. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Пузанов – за, да?

БОЖИК В.І. Денис Вячеславович, Божик на зв'язку є. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Соболев.

Стефанчук. Стефанчук Микола Олексійович.

Фріс.

ФРІС І.П. Утримався.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Хто ще не голосував? Власенко, Німченко, Соболев, Стефанчук.

Отже, рахую. 7 – за, 8 – утрималось. Рішення не прийнято.

Колеги, давайте тоді так як ми пропонували... Калаура я зарахував, все. Голос зараховано.

Давайте тоді кандидатів попросимо... До зали переведіть очікування кандидатів наших.

Павло Васильович, вам слово.

ПАВЛІШ П.В. Денис Вячеславович, можна слово спочатку, да.

ГОЛОВУЮЧИЙ. А ви перед кандидатами ще хочете? Давайте, Павло Васильович. Так вони у нас всі зараз по черзі будуть.

ПАВЛІШ П.В. Вітаю всіх колег і всіх учасників комітету. Вітаю конкурсантів, які дійшли до цього етапу. Я щиро бажаю кожному з вас перемоги. Я був на одному з етапів

цього конкурсу, я знаю частину того, що вам довелося пройти і подолати. Я, звісно, бажаю всім вам успіху. Дякую, колеги.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, Павло Васильович.

Так, давайте тепер запрошувати кандидатів, колеги. Перший, давайте там по алфавіту підемо, що не було ніяких сумнівів. Барабаш Юрій Григорович.

_____. Підключаємо.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Вітаємо, пан Барабаш Юрій Григорович. Значить, згідно даних Барабаш Юрій Григорович є громадянином України, володіє державною мовою. На день розгляду питання досяг 43 років. Якщо щось неправильно, поправите. Станом на зараз працює проректором з навчальної роботи, завідувачем кафедри конституційного права України, проректор з науково-педагогічної роботи та стратегічного розвитку, професор кафедри конституційного права України Національної юридичної академії імені Ярослава Мудрого.

Все вірно по анкетних?

БАРАБАШ Ю.Г. Ще раз вітаю. Завчасно хотів перепросити, живу і працюю в Харкові, у мене є запасний канал зв'язку, якщо після обстрілів щось зникне, я відразу перемкнуся.

Одну тільки посаду, пане голову, проректора знімайте, я не двічі проректор – проректор з науково-педагогічної роботи та стратегічного розвитку і професор кафедри за внутрішнім сумісництвом, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого. То дуже багато посад для мене.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Тобто ви не проректор з навчальної роботи, правильно?

БАРАБАШ Ю.Г. Я проректор з науково-педагогічної роботи та стратегічного розвитку і професор кафедри.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Ясно. Добре. Так, дякую.

Значить, отримані документи від Дорадчої групи експертів. Згідно Дорадчої групи експертів отримались шість балів від членів Дорадчої групи експертів. Власне, тут у нас

проводиться наступний етап – співбесіда і колеги народні депутати можуть з'ясувати необхідну потрібну інформацію, ставити питання, задавати вам необхідні питання.

Колеги, чи будуть питання до кандидата? Прошу піднімати руку.

ДИРДІН М.Є. У мене є питання.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Максим Дирдін, прошу.

ДИРДІН М.Є. Дирдін. Пане Юрій, таке от у мене до вас запитання. Як мені відомо, то ви являєтеся Головою ради, Науково-консультативної ради КСУ, так чи ні?

БАРАБАШ Ю.Г. Так. Так точно.

ДИРДІН М.Є. Так точно. А скільки ви часу вже обіймаєте таку, цю таку посаду? І я розумію, це на громадських засадах.

БАРАБАШ Ю.Г. Я був обраний Конституційним Судом України в жовтні 2019 року.

ДИРДІН М.Є. Скажіть, будь ласка, а скільки разів вас суд залучав як наукового консультанта або як учасника конституційного провадження по справах, якщо таке було місце?

БАРАБАШ Ю.Г. Мене особисто двічі залучали як спеціаліста в двох провадженнях.

ДИРДІН М.Є. Зрозуміло. Скажіть, будь ласка, а яке ваше ставлення як кандидата на посаду судді стосовно участі, наприклад, суддів КСУ або Секретаріату КСУ у роботі над законопроектом? Ваше бачення.

БАРАБАШ Ю.Г. Дякую за запитання. Моє розуміння того, що принцип поділу влади є визначальним для нашої держави як правової, і тому бажано, щоб кожен суб'єкт здійснення повноважень робив це так, як це прописано статтею 6 та 19-ю: в межах та спосіб, визначених Конституцією і законами. Конституційний Суд є органом конституційної юрисдикції. Його завдання – здійснювати конституційний нормоконтроль.

І тому залучення чинних суддів до процесу нормопроекування мені видається рухом у питанні, коли суддя може стати суддею у власній справі. За цим обставин, я вважаю, що саме судді повинні здійснювати виключно ті повноваження, які прописані Конституцією та законами. Інша справа, коли до цих процесів залучають високоповажних суддів у відставці, які мають відповідний досвід, відповідні напрацювання та бачення того, як має розвиватися система права та законодавства.

ДИРДІН М.Є. Дякую.

А ще таке питання. Ви можете нам розповісти більш детально, в чому заключалося питання, або тест, або практична робота, коли проводилось це опитування, або тест, чи як воно називалось, тому що ...*(Не чути)* Мені важко визначитися, в якій формі, тому що рішення, яке було роздано членам комітету, і там тільки є загальні фрази, що рівень високий і так далі. В чому полягало це завдання або які питання ставилися до вас як до кандидата, просто цікаво, думаю, що і іншим членам комітету почути цю інформацію.

БАРАБАШ Ю.Г. Дякую за запитання. Насправді ці питання оприлюднені на сторінці фейсбук і на сайті. Мова йшла про те, що шляхом сліпого жеребкування обрали завдання, воно по суті складалося із двох частин. Перша частина носила характер і спрямована була на написання нами такого псевдоаналітичного ...*(Не чути)* Стосувалося питань обмеження прав людини, розмежування абсолютних та відносних прав, критеріїв обмеження.

Друга частина носила більш практичний характер. Вона стосувалася кейсу, що одна з релігійних організацій використовувалася для відправлення ...*(Не чути)* наркотичну речовину. І парламент прийняв закон, яким заборонив використання цієї речовини, тому що вона поширювалась злочинними угрупованнями, і це впливало на стан суспільної безпеки. І після цього йшли конкретні питання. Зокрема, наскільки правомірними були дії парламенту, потім, я перепрошую, по пам'яті, можу всього не відтворити, потім було знову абстрактне питання щодо співвідношення критеріїв обмеження прав людини Міжнародним пактом про громадянські та політичні права та Конвенції про права людини та основоположні свободи і, здається, ще там критерії обмеження свободи совісті. Все це ми мали викласти в комплексі, коли, з одного боку, продемонструвати свої теоретичні знання і, з іншого, застосувати їх до практичного кейсу.

Я відверто можу сказати, не відразу зрозумів, я подумав, що це два завдання, але ж сказали, що це комплексно. І там навіть було визначено, що монтуйте відповідь на практичні завдання в свою базову відповідь.

ДИРДІН М.Є. Зрозуміло.

Скажіть, будь ласка, теж мене цікавить таке питання, я тут вас як кандидата на цю посаду і ваше відношення до конституційної скарги. З вашого боку, цей правовий механізм щодо захисту прав людей, який прописано в нас у законодавстві, він є ефективним способом, чи, можливо, щось треба для законодавчої гілки влади змінити? Може, у вас є якісь пропозиції з цього питання? От ваше бачення.

БАРАБАШ Ю.Г. Дуже дякую за питання. Насправді я міг бути залучений у провадженні ще в одному, це стосувалося, якщо ви знаєте, це напівскандальна справа заводу феросплавів, коли було оскарження повноваження НАБУ і скасування договору за поданням НАБУ до суду. Тоді ця скарга була задоволена – вибачте, що так довго, я поясню – ця скарга була задоволена, заявник звернувся до Верховного Суду, не отримавши сатисфакцію, знову повернулись до питання конституційність окремих положень Господарського процесуального кодексу, Цивільного процесуального кодексу і КАСУ з точки зору відкриття провадження за виключними обставинами, коли приймається рішення за конституційними скаргами.

Я публічно викладав свою позицію в наукових публікаціях і безпосередньо під час відповіді на запит Конституційного Суду, тоді перевели це провадження із усного в письмове. Моя позиція полягає в том, що, на жаль, у 16-му році конституцієдавець заклав модель неповної чи статутної конституційної скарги, яка не дає можливість отримати сатисфакцію інколи навіть заявнику.

Є такий підхід у Венеційській комісії, що мисливець має отримати свою здобич, да. У нас виходить така ситуація, що заявник іде до суду, оскаржуючи конституційність закону, на підставі якого були обмежені його конституційні права і він не зміг вирішити спір про право в суді. Отримавши позитивне рішення по конституційній скарзі, Верховний Суд відмовляє у відкритті проваджень за виключеними обставинами, спираючись на доктрину ...(*Не чути*), тобто *res judicata*, коли остаточне рішення суду не підлягає перегляду. І в цьому сенсі звичайно зараз і в Конституційному Суду є декілька проваджень, і у Верховному Суді, і провадження в об'єднаних палатах. Там, до речі, я отримав нову назву, оскільки посилалися судді, коли передавали справу на відкриття в об'єднану палату, там знеособлюється прізвище, тому я там вказаний як особа чотири, що на думку професора особи 4 потрібно до цього питання перейти по-іншому. Так що я отримав ще іншу назву після того, як був похрещений.

І моя позиція полягає в тому, що принаймні зараз у Конституційного Суду є інструментарій, щоб доповнити навіть цю неповну статутну конституційну скаргу необхідними рисами, коли буде виконана норма статті Конституції про те, що гарантується відшкодування матеріальної та моральної шкоди, нанесеної прийняттям неконституційного закону. І зараз у Конституційного Суду є всі повноваження, щоб зробити це, принаймні не очікуючи подальших змін. Хоча я є апологетом повної скарги, як вона є в Чехії, Федеративній Республіці Німеччині, коли по суті ми маємо таке продовження в особі Конституційного Суду суду справедливості, якщо коротко.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Ще питання, Максим Дирдін.

ДИРДІН М.Є. Так, є в мене ще питання. Мене ще питання цікавить, от я спостерігаю, що не всі ухвали КСУ вони публікуються ...стосується відводів і самовідводів, публікуються на сайті КСУ. Ваше відношення, чи це мають бути публічні ухвали, щоб учасники конституційного провадження могли з ними ознайомитися і так само була відкрита практика судова в цьому контексті?

БАРАБАШ Ю.Г. Дякую, за питання. Я з вами згодний в тому сенсі, що суд має демонструвати максимальну транспарентність, в тому числі і публікувати ті рішення, які не містять службової інформації. І тут всі учасники провадження і всі сторонні спостерігачі повинні розуміти аргументацію рішень знову ж таки, якщо це є в межах допустимого доступу до публічної інформації. Загалом до питань ухвал, питання є до самих ухвал, оскільки нечасто ми зустрічаємо ухвали з так званим позитивним сенсом. Ви розумієте, про що я говорю, коли навіть відмовляючи у відкритті проваджень, закриваючи провадження, суд вмонтовує туди необхідні юридичні позиції, щоб формувати офіційну конституційну доктрину навіть за відсутності можливості зробити це при прийнятті відповідного рішення чи ухвалення висновку по справі.

ДИРДІН М.Є. В контексті цього питання є додаткове ще запитання. Я думаю, що ви як член Науково-консультативної ради при КСУ, я думаю, ви там подивилися ухвали про відводи або про самовідводи, або відводи суддів. Було таке у вас в практиці чи не було?

БАРАБАШ Ю.Г. Дивіться, у мене є претензії як до самої ради, так і до себе, я поясню чому. Тому що, на превеликий жаль, за цей час ми не отримали позитивного

імпульсу від суду, хоча ми не настаивали на створенні цієї ради. І я особисто сам дізнався, що мене обрали головою цієї ради в 19-му році, але весь цей час я намагався якось зрушити цей процес з мертвої точки зору, мертвою точки. Зараз ми вже запровадили певні такі семінари для обговорення і інші формати. У мене немає, ні в членів ради доступу до тієї інформації, окрім тієї, яку надають в суд за власним розсудом судді. Ми залучаємося. По суті, це така квазіформа залучення науковців до конституційного провадження, яка межує на грані...

ДИРДІН М.Є. Тоді в цьому контексті ваше бачення, такі ухвали про відводи чи самовідводи, коли відмовляються, вони мають бути в цих документах, в цих ухвалях, зазначені причини, чому суд відмовляє учасникам конституційного провадження щодо відводів або самовідводів саме суддів прописувати саме мотивацію, які причини стали тими факторами, які відмовили учасникам конституційного провадження щодо відводу суддів. Чи має це бути обґрунтовано і прописано, а не виключно загальними фразами, що не знайшли підстав, крапка і все. Чи має це ...*(Не чути)* А це просто цікаве дуже запитання до вас як кандидата.

БАРАБАШ Ю.Г. Дякую за питання. Я з вами згоден, кожне рішення, навіть процедурне, яке не є фінальним у справі, має бути максимально аргументованим. Я повернуся до своєї тези, що навіть коли суд виносить ухвалу про закриття провадження, вона не має бути формальною.

Досить часто аналоги органів конституційного судочинства в інших державах демонструють, коли сама ухвала може за обсягом бути більше ніж рішення, коли в ній викладаються суттєві і важливі юридичні позиції, які є вкрай необхідними для подальшого розвитку конституційної юриспруденції. Тому я з вами абсолютно згоден: кожна ухвала має бути аргументована.

ДИРДІН М.Є. Дякую за відповідь, за відкритість. Я вибачаюсь, мені просто цікаво поспілкуватися з кандидатами, я щодо членів комітету і учасників, я просто перепрошую, але ще в мене є два запитання.

Питання ще в наступному. Стосовно підходу, коли Конституційний Суд відкриває конституційне провадження, нехай буде це конституційне подання. Розглядається ця справа десь 3-4 роки і потім закривається це подання, тому що в ході цих 3-4 років знайшлися підстави, які стали підставою для закриття цього провадження. Тобто такий

термін, в питаннях щодо терміну, 3-4 роки або навіть і більше років справи слухаються і нема кінцевого результату, ваше бачення, ваше ставлення до цього?

БАРАБАШ Ю.Г. Ну, по-перше, хотів би (дякую за питання) сказати, що Конституційний Суд є колегіальним органом і досить складно знайти консенсус серед десяти суддів, але принаймні вимоги закону є вимогами закону, є чіткі вимоги до розгляду справ. І я так само, як і ви, відчуваю певне розчарування, особливо... я публічно про це говорив, я залучався як спеціаліст до провадження, пам'ятаєте справу 200, здається, 50, два народних депутати звернулися стосовно тлумачення норми преамбули в контексті статті 48. Відверто, не зовсім вдало було сформульовано конституційне подання, але при тому суд мав унікальну можливість вперше поставити питання про конституційний сенс зазначення норм преамбули, особливо в контексті того, що ми в 19-му році заклали туди певне положення з нормативним сенсом про європейську ідентичність української нації та європейський та євроатлантичний вибір в системному тлумаченні статті 18 Конституції України. І загалом це б дало такий серйозний політичний інструментарій, бо ми б сказали, вибачте, ми не можемо преамбулу змінювати просто так, це вже є норма, яку потрібно використовувати. І преамбули є серйозним інструментарієм для інтерпретаційної діяльності.

На жаль, розглядали, розглядали, розглядали справу, закрили. При тому я згоден, що були підстави закриття, але принаймні в цій ухвалі про закриття провадження можна було багато чого виписати конструктивно. Але повертаючись до вашого основного питання, я згоден, що якщо суд визначив, що є підстави для відкриття проваджень, є підстави для конституційного нормоконтролю чи є підстави для інтерпретації положень Конституції, є необхідність відповідна, то мало б завершитись це провадження рішенням чи висновком у справі, а не закриттям в межах тих строків, які визначені в самому законі.

ДИРДІН М.Є. Дякую. Все, у мене більше немає. Може, додатково з'явиться пізніше. Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Колеги... Василь Іванович Німченко.

НІМЧЕНКО В.І. Шановні колеги, тут не колоквиум. Не колоквиум. От зараз про що кандидат вів розмову? Це суддя Конституційного Суду у відставці Німченко Василь Іванович. Тому давайте ми послухаємо...

_____. Про що вів розмову?

НІМЧЕНКО В.І. Да, от про що вів розмову? Тому що поставили таке запитання, я нічого до нього не маю, але давайте по суті запитання. Що таке три роки, чотири роки розглядає суд? Хто може відповісти, чому, якщо дано два місяці? Він повинен зараз, відповідаючи, давати оцінку у файлі Конституційного Суду, чи як, чи рішення суду цього? Колеги, давайте по суті.

Спасибі. Я вибачаюся.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, Василь Іванович.

Якщо дозволите, то тоді у мене є питання. Скажіть, будь ласка, на вашу думку, шановний кандидат, ми знаємо, що в деяких рішеннях Конституційного Суду Конституційний Суд зобов'язує Верховну Раду привести нормативно-правове регулювання там у відповідність. Скажіть, будь ласка, з вашої точки зору, чи є повноваження Конституційного Суду зобов'язувати щось здійснити Верховну Раду України?

БАРАБАШ Ю.Г. Дякую вам за запитання, пане голово. Насправді складність існування правової держави полягає в тому, що завжди має існувати формат діалогу. Ми не можемо перетворювати цю ситуацію, коли один суб'єкт... Були у нас такі дивні прецеденти, коли, наприклад, районний суд змушував Президента приймати якесь рішення, потім воно скасовувалося. І коли мені задають питання, чи може бути така ситуація, я кажу, дивіться, питання полягає в тому, що ми маємо справу з вищими органами державної влади, один з яких є легітимним представником українського народу, я маю на увазі парламент, інший наділений представницьким мандатом і *(Не чути)* народом. Тому високоповажний Василь Іванович не дасть мені збрехати, були в історії конституційного судочинства ситуації, коли діалог відбувався і він був конструктивний. Я особисто є противником, коли це робиться з використанням якихось примусових механізмів і коли вигадується там щось на кшталт судового виконавця чи ще щось. Ще раз кажу, це дуже складний процес, особливо коли питання стоїть про прийняття чи зміну законів.

Ви чудово розумієте і знаєте, через який шлях пройшли органи конституційного судочинства, коли їх звинувачували постійно в тому, що вони втручаються в діяльність органів, які наділені владою безпосередньо народом. І тому така відверта культура

діалогу, вона присутня, притаманна багатьом юрисдикціям. Поки що це виглядає у нас достатньо формалізовано. Якщо я зміг відповісти на ваше питання.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Ну, як справжній юрист відповіли, скажу вам так, як кандидат на посаду судді Конституційного суду.

Колеги, чи є ще у когось питання до кандидата? Тоді я ще одне питання поставлю. Скажіть, будь ласка, на вашу думку, Конституційний Суд має виходити з... Ну, я намагаюсь сформулювати так, щоб не закладати відповідь на питання. Має виходити з того, що записано в законі, що записано в основоположних документах, або... Точніше, як він має враховувати поточний стан: економічний стан, політичний стан, воєнний стан – в державі? Чи він має регулюватися виключно нормами Конституції, виключно нормами законів, основоположних документів, міжнародних договорів і так далі?

БАРАБАШ Ю.Г. Дякую, пане голову, за запитання.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Де ця грань, точніше?

БАРАБАШ Ю.Г. Василь Іванович попередив мене, щоб я не перетворював це на школярство, тоді я просто скажу так. Що, дійсно, тут складна історія, бо ми маємо справу з дихотомією динамічного та оригіналістського тлумачення. Ви знаєте, про що я кажу. І тут, дійсно, якщо ми подивимося на Європейський суд з прав людини, який використовує динамічне тлумачення і розвиває Конвенцію про захист прав людини та основоположних свобод з урахуванням реалій, які склалися, а не ті, які були станом на 50-й рік, то за це його і хвалять, і критикують. В цьому сенсі, звичайно, Конституційний Суд має бути гарантом стабільності конституційного ладу, тих цінностей і засад, на яких він заснований. І, звичайно, в окремих випадках він має йти далі, але знову ж таки з урахуванням того, що ці гарантії мають бути сталими з точки зору наповнення їх змістом. Тобто верховенство права буде верховенством права незалежно від політичних реалій.

Інша справа, коли ми кажемо про розвиток прав людини, наскільки далеко вони можуть сягнути з урахуванням того ж самого штучного інтелекту. Але якщо ми перейдемо в іншу площину і повноваження Конституційного Суду розглядати саме політичні конфлікти, то тут він не може ставати на чийсь бік і повинен гарантувати ті засади демократії правової держави, які закладені. Динамічний розвиток може бути в контексті прав людини, це моє глибоке переконання.

Що стосується політичної системи, вона фіксована і стабільна в самій Конституції України. Якщо вона не до вподоби ... *(Не чути)*, то він її змінить.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Окей. Дуже коротко просто, щоб просте. Чи має, на вашу думку, Конституційний Суд, приймаючи рішення з того чи іншого питання, приймати до уваги при прийнятті рішення і в тому числі... да, приймати до уваги, поточну економічну ситуацію України, коли є, наприклад, права, які задекларовані, але через поточний, наприклад, економічний, воєнний стан і так далі, очевидно, може не бути достатніх там ресурсів його наповнення, чи, якщо воно закріплено, це має бути однозначно. Чи має Конституційний Суд взагалі приймати до уваги поточний економічний стан, воєнний стан країни?

БАРАБАШ Ю.Г. Пане голово...

ДЕМЧЕНКО С.О. Я перепошую, тільки, пане Денисе, напевно, треба виокремлювати економічний і воєнний стан, зовсім інші правові наслідки і різні в даному випадку можуть бути мотивації. Давайте окремо економічний стан і окремо воєнний стан.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, Сергій Олексійович, я ж все ж таки сформулював питання так, як я його сформулював.

БАРАБАШ Ю.Г. Пане голово, дякую за запитання. Коротко не вийде, я два слова скажу. Ви заторкнули складне питання позитивних прав, які по суті є правом ... *(Не чути)* позитивними зобов'язаннями держави, якщо ми говоримо про соціальні права, і тут Конституційний Суд пройшов складний шлях формування своєї доктрини, коли, з одного боку, через призму статті 22 говорив про те, що ці права є незмінними, включаючи в цей блок прав навіть і пільги, потім перейшов до того, що фінансова безпека є краеугольним камнем, пам'ятаєте це рішення 2010-2015 років, і врешті в 18-му році вийшов на площину, коли має бути гарантована насамперед людська гідність.

Коротко відповім на ваше питання. Тут має бути балансування, балансування, і в даному випадку, і наш Конституційний Суд і інші конституційні суди, вони використовують, так скажемо, зважений підхід, коли на одну чашу терезів ставиться гарантування цих соціальних зобов'язань у вигляді таких соціальних прав, а на іншу – фінансова безпека держави і стабільність державного бюджету. І якщо здійснюється обмеження цих прав, то воно має бути пропорційним. Принаймні якщо латвійський

Конституційний суд приймає подібне рішення, то він дивиться на те як скорочуються не тільки виплати громадянам соціальні, а як скорочуються видатки на утримання державного апарату, інші речі. Якщо це робиться пропорційно, тоді зауважень у суду цього немає.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Тобто я вірно зрозумів з вашої відповіді, що ви вважаєте, що Конституційний Суд має в тому числі враховувати економічний стан країни?

БАРАБАШ Ю.Г. Конституційний Суд повинен брати до уваги всі обставини, але він має це робити з урахуванням вимог принципу пропорційності. Ще раз кажу, соціальні права – це складне питання і тут не можна їх ставити в одну площину з політичними та особистими правами.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Зрозуміло. Дякую.

Так, тут ще питання виникли, начебто не було більше. Роман Бабій, потім Максим Дирдін.

БАБІЙ Р.В. Дякую, Денис Вячеславович.

Пане Юрій, скажіть, будь ласка, в контексті, в розвиток того, що Денис Вячеславович попередньо задавав питання, на ваш погляд, чи може, чи має можливість Конституційний Суд України по-іншому інтерпретувати свою позицію чи переглянути позицію, яка була висловлена в попередніх рішеннях, які, наприклад, прийняті були умовно десять років назад, п'ять років назад, з врахуванням от якраз певних змін життя, змін обставин, в тому числі через економічний стан, через військовий стан, окремо чи разом неважливо, чи він зв'язаний і не може відходити від свого певного тлумачення, яке було надано там десяток років назад, умовно.

БАРАБАШ Ю.Г. Дякую за ваше запитання.

Чинний Закон про Конституційний Суд дозволяє перегляд юридичних позицій, але з урахуванням того, що вони обумовлені змінами до Конституції чи необхідністю посиленого захисту прав людини. Тому коротко відповідаючи, коли мова йде не про політичну доцільність, а про захист прав людини, суд може змінити свою позицію, це передбачено і доктриною, і чинним законом.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Роман Вячеславович.

БАБІЙ Р.В. Дякую за відповідь.

Ще одне питання, щось рука автоматично опускається зараз у мене.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Ні, у вас піднята.

БАБІЙ Р.В. Ні, ну зараз да, другий раз нажав.

Ще, будь ласка, скажіть, на ваше переконання, на ваш погляд, чи може, чи має повноваження Конституційний Суд оцінювати конституційність закону з погляду, наскільки пропорційне там наприклад покарання чи санкція за якесь правопорушення, не важливо, кримінальне, адміністративне. Я сподіваюся, зрозуміло...

БАРАБАШ Ю.Г. Я зрозумів.

БАБІЙ Р.В. Це до прикладу, якщо санкція в Кримінальному кодексі, Конституційний Суд говорить, це положення неконституційне, оскільки 5 років позбавлення волі – це занадто суворе покарання за той чи інший склад злочину. От хотів би вашу думку з цього приводу дізнатися.

БАРАБАШ Ю.Г. Дякую за питання. Я можу прив'язати з темою запитання шановного пана Максима відносно того, що перед нами ставили тоді, да, на другому етапі оцінювання, коли нас просили застосувати тест на пропорційність.

Дійсно, кожного разу, коли будь-який юрисдикційний орган, та навіть і не юрисдикційний, а політичний орган, яким є парламент, приймає рішення, він має оцінювати з точки зору там оцих елементів тесту на пропорційність, не буду на колоквіум перетворювати, дійсно, і от останній етап – це зважування. Суд, це те, що пан голова задавав, суд не може перетворюватися на нормотворця, коли каже, 5 років – це, вибачте за тривіальність, це багато, а от 3 – це нормально. Суд може лише вказати, що порівнюючи, приміром коли ми говоримо про кримінальну відповідальність за контрабанду і перетин державного кордону, що тут відповідальність за адміністративне правопорушення більша ніж за аналогічний склад злочину в кримінальному праві. І тоді суд каже, що це є непропорційним втручанням, обмежує реалізацію особистої свободи та інших прав людини. Це максимум і це те, що повинен зробити суд.

БАБІЙ Р.В. Дякую за відповіді.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Максим Євгенович.

ДИРДІН М.Є. Дякую.

У мене ще виникло одне запитання до вас, пане Юрій. От ваше бачення, коли по конституційним скаргам, як правило, всі справи йдуть у письмовому провадженні, слухаються. Більш таке резонансне там, чи мають такі справи слухатися в усній формі, принаймні якщо про це заявляють клопотання учасники конституційного провадження?

БАРАБАШ Ю.Г. Дякую, пан Максим, за ваше запитання.

Я весь час був апологетом усних проваджень, але мене трохи підправили мої колеги, які працювали судьями зарубіжних конституційних судів, коли ми працювали над проектом Закону про Конституційний Суд для команди пані Світлани Тіхановської. Вони кажуть: ну, насправді дійсно, може, корисно для популяризації конституційного судочинства, для піднесення його значимості в суспільстві, коли це зробиться у форматі усних слухань з трансляцією і так далі. Але не так часто доводиться почути судьям щось нове, крім того, що вони вже побачили у матеріалах справи.

Тому я вважаю, що на цьому етапі дійсно може бути більше користі, але з точки зору розвитку правової культури, щоб слухання носили усний характер, але наскільки це буде ефективно для самого провадження, то є друге питання. Тому частково так, частково ні, якщо можна, я відповім.

ДИРДІН М.Є. Я хотів би уточнити. Я кажу не всі, а коли йде клопотання саме учасників провадження або те, що навіть, скажемо так, учасників конституційного провадження, коли на думку, на їхню думку це має певне серйозне або резонансне таке питання для суспільства і, мабуть, таке доленосне питання теж може мати для суспільства і для держави в цілому, для держави в цілому.

БАРАБАШ Ю.Г. Дякую за ваше запитання.

ДИРДІН М.Є. Тому що по законодавству, то всі справи майже там слухаються в письмовому провадженні.

БАРАБАШ Ю.Г. Дякую за ваше запитання. Я вважаю, що наявність клопотання одного з учасників провадження, підтриманого іншим учасником, є дуже вагомим аргументом, щоб суд ухвалив рішення перейти з письмового в усне провадження.

ДИРДІН М.Є. Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Павло Васильович.

ПАВЛІШ П.В. Доброго дня ще раз. Хотів задати таке питання. Згідно з інформацією, яка значиться на сайті Конституційного Суду, то десь приблизно в рік до суду надходить 500-600 скарг, і відповідно з них десь третина тільки розглядається, а дві третини залишаються нерозглянутими. На вашу думку, яким чином можна було б виправити це становище? Це одне питання.

І зразу задам друге: щодо автоматизованого розподілу справ у Конституційному Суді. Ви як майбутній, можливо, кандидат, вірніше, суддя Конституційного Суду, чи не вважаєте ви зараз розподіл за алфавітним порядком не зовсім таким, що відповідає принципу рівного розподілу?

Дякую.

БАРАБАШ Ю.Г. Дякую вам за запитання. Щодо першої частини. Ми не можемо завжди звинувачувати суд, і я хотів би стати на бік суду в цьому питанні, оскільки навіть практика інших, ефективних конституційних юрисдикційних органів демонструє, що до фінального розгляду із тих скарг, що надходять, доходить максимум там 5, ну, 10 я навіть не зустрічав, відсотків. Інша справа, наскільки ті скарги, які є аргументованими, які є важливими, розглядаються швидко та ефективно, ну, я думаю, що це потрібно дивитись в кожному конкретному випадку.

Щодо автоматизованого розподілу справ, дійсно, це є більш досконалий механізм, хоча ви бачите, що є випадки, коли навіть в кримінальному порядку переслідується втручання в автоматизований розподіл справ, навіть і там знаходять лазівки. Але, порівняно таким ручним, це, дійсно, є більш транспарентним, зрозумілим та справедливим з точки зору правильного розгляду справ у суді.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

НІМЧЕНКО В.І. А як за кордоном це робиться, скажіть, будь ласка. У Німеччині, ви ж там були.

БАРАБАШ Ю.Г. Василь Іванович шановний, я не можу вам відповісти конкретно те, чого не знаю, але я думаю, це...

НІМЧЕНКО В.І. Тягнуть жребій.

БАРАБАШ Ю.Г. А ну, тим паче... Дякую, Василь Іванович, буду знати.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Ми більш цифровізовані, так що все нормально.

_____. Але про жребій цікаво.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Давайте, я просто останнє питання поставлю. На моє питання, кандидат, якщо вважаєте, оскільки я ставлю це питання, можете не відповідати, якщо не захочете. Але питання наступне. Скажіть, будь ласка, от ви пройшли перший... от ви перший, хто пройшов процедуру за новими умовами, в тому числі через Дорадчу групу експертів, загальне враження від цієї процедури, чи є вона ефективною, чи є вона корисною для обрання суддів Конституційного Суду? Чи є плюси, чи є мінуси?

БАРАБАШ Ю.Г. Дякую, пане голово. Я не в тому сенсі, що намагаюсь наслідувати старим радянським традиціям, але хотів би подякувати комітету та парламенту за таку можливість, коли такі прості смертні, як я, можуть бути допущені спробувати свої сили.

Не в усьому ця процедура є досконалою, оскільки є певні нюанси, зокрема стосовно рейтингового голосування, я не хочу про це зараз говорити. Але, мені видається, тут питання в тому, що я так кулуарно говорив, Дорадча група поставила таку високу планку, а попереду ще дуже багато вакансій, і зараз ми бачимо навіть ті кандидати, які подались, якщо дозволите вести таку відверту розмову, да, то наскільки далі ефективним буде цей конкурс з точки зору прозорості, з точки зору професійного підходу. Конкурс для мене був вкрай важким, вкрай важким, незважаючи на те, що я живу і працюю у Харкові, довелося ще більше (*Не чути*) від того, що відбувається. І можу так сказати, що, в принципі, ефективність... переваги більше набагато ніж недоліків, якщо коротко.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую за відповідь.

Колеги, тоді давайте подякуємо шановному кандидату за відповіді, за участь у засіданні. Зараз ви повертаєтесь в залу очікування до моменту прийняття рішення комітетом, а ми запросимо наступного кандидата. Дякую вам. Бажаю успіху і на засіданні комітету, і потім при голосуванні в залі парламенту.

БАРАБАШ Ю.Г. Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Все, прошу перевести цього кандидата. А ми запрошуємо наступного кандидата і по алфавітному списку це у нас Водянніков Олександр Юрійович.

_____. Запустили.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Але ми його не бачимо.

Пане Олександр, вітаємо знову вас на засіданні комітету. Тут будуть питання-відповіді від народних депутатів. Ще раз хочемо подякувати вам за те, що прийняли участь в цьому доборі за новими правилами, доборі, те, що пройшли цей складний етап і тепер будуть запитання від членів комітету.

Колеги, у кого є питання до кандидата? Я скажу, що Водянніков Олександр Юрійович... Якщо я щось неправильно зазначу, поправте мене. Водянніков Олександр Юрійович, громадянин України, володіє державною мовою, на день розгляду питання досяг 46 років. Станом на зараз є старшим проектним співробітником – верховенство права і права людини програми підтримки для України Організації безпеки співробітництва в Європі. Все вірно?

ВОДЯННІКОВ О.Ю. Так, дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Добре. Шановні колеги народні депутати, чи будуть питання до кандидата? Немає питань?

ДИРДІН М.Є. Давайте я запитаю, якщо немає.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Я теж потім запитаю. Прошу.

ДИРДІН М.Є. Пане голово, я вам першому, щоб ви...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую. Я поставлю...

НІМЧЕНКО В.І. Паспорт є закордонний?

ГОЛОВУЮЧИЙ. Закордонний?

НІМЧЕНКО В.І. Закордонний, да.

ДИРДІН М.Є. Це у кандидата, маєте на увазі?

НІМЧЕНКО В.І. У кандидата, а не у вас.

ДИРДІН М.Є. У мене немає, у мене немає.

ВОДЯННИКОВ О.Ю. Є закордонний паспорт, паспорт для подорожі за кордон, звичайно, є.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Навіть з відповідей кандидата під час Дорадчої групи експертів, там озвучувалось це питання, знаходження за кордоном, тому, думаю, да, що є.

ДИРДІН М.Є. Громадянство, малося на увазі громадянство іншої країни.

ВОДЯННИКОВ О.Ю. Ні, немає, тільки України.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Тоді я поставлю питання. Скажіть, шановний кандидат, ваша думка стосовно того, при прийнятті рішення Конституційним Судом, чи має Конституційний Суд враховувати економічну ситуацію країни, брати до уваги і мотивувати своє рішення, і ґрунтуватись в тому числі на економічній ситуації, тут же і на війсьній ситуації в країні? Чи має він це брати до уваги при прийнятті рішення і мотивувати своє рішення цим?

ВОДЯННИКОВ О.Ю. Дякую. Дякую, пане голово, за це питання.

Перша частина щодо взяття до уваги економічної ситуації, бюджетної ситуації, була практика і вона залишається чинною Конституційного Суду з цього питання. Ще в 12-му році було дуже цікаве рішення Конституційного Суду щодо соціальних виплат, де

Конституційний Суд сказав, що держава має враховувати свої можливості при визначенні відповідних соціальних виплат, їх розміру тощо.

Що стосується поточної ситуації, вона, дійсно, визначає окремі вибачаюсь, особливості.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Ми чуємо.

ВОДЯННИКОВ О.Ю. Більше того, я вже писав про це і до війни, і зараз, під час війни, що, дійсно, ми маємо казати вже про певний конституціоналізм воєнного часу або воєнний конституціоналізм, судді Конституційного Суду не люблять цей термін, але це об'єктивна реальність. Чому? Тому що перед Конституційним Судом також стоїть завдання захисту конституційної влади в таких екстремальних умовах, які існують. І відповідно Конституція передбачає впровадження особливих режимів у випадку настання екстремальних умов в державі для захисту самого існування нації, і це має визначати особливі підходи до вирішення питань ...*(Не чути)* Звичайно, що існують певні обмеження, навіть якщо в умовах воєнного стану обмежуються права ...*(Не чути)* Конституції, це не означає, що вони не застосовуються, але стандарт розгляду Конституційним Судом правомірності того чи іншого обмеження має враховувати ту ситуацію, які екстремальні умови, в яких діють органи державної влади зараз. Це, якщо дуже стисло, відповідь на ваше питання, пане голову.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

І ще одне питання від мене тоді. Скажіть, будь ласка, на вашу думку, в деяких рішеннях Конституційний Суд зобов'язував Верховну Раду невідкладно привести нормативно-правове регулювання у відповідності до рішення. Скажіть, будь ласка, на вашу думку, чи є підстави, правові підстави для того, щоби Конституційний Суд зобов'язував єдиний законодавчий орган, саме зобов'язував, робити такі дії?

ВОДЯННИКОВ О.Ю. Дякую, пане голову. Насправді Конституційний Суд може зобов'язувати Верховну Раду, тому що Верховна Рада – єдиний законодавчий орган нашої держави. Але у Верховній Раді дійсно виникає обов'язок вжити заходів у випадку визначення неконституційної ситуації. І тут...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Да, вибачаюсь, у нас тут кандидат з'явився інший, приведіть назад в зал. Все, дякую, вибачаюсь.

ВОДЯННИКОВ О.Ю. Тобто Конституційний Суд має враховувати в своїй ... *(Не чути)* ... структурі органів державної влади, яка визначає за Конституцію. І дійсно, я згоден з вами, що Конституційний Суд, якщо він зобов'язує, це виглядає досить дивно з точки зору теорії поділу влад і місця Конституційного Суду України в ...*(Не чути)*

Але, разом з тим, дійсно, якщо виникає ситуація неконституційна і це визнається Конституційним Судом, то у Верховної Ради виникає обов'язок не на підставі припису Конституційного Суду, а на підставі, власне, Конституції вжити відповідних заходів. Це, якщо дуже стисло, відповідь на ваше питання.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Єдине, що я не говорив, ви зі мною погодилися, а я не говорив своє відношення, просто запитував.

Колеги, питання до кандидата. Там попереду був Максим Євгенович Дирдін, спочатку озвучив.

ДИРДІН М.Є. Бабій, бо тут зараз я...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Добре. Романе Вячеславовичу, прошу, вам слово.

БАБІЙ Р.В. Дякую, Максиму Євгеновичу, поступилися чергою.

Пане Олександр, доброго дня, вітаю вас, що дійшли до цього етапу і побажаю вам успіху, як, власне, і всім іншим кандидатам.

Скажіть, будь ласка, такі самі питання як до попереднього кандидата. На вашу думку, чи є повноваження, можливість у Конституційного Суду оцінювати конституційність законодавчого припису з позиції, наскільки пропорційно встановлено покарання чи санкція за те чи інше правопорушення? Неважливо, кримінальне, адміністративне. Як приклад, що якщо розглядає норму Кримінального кодексу і Конституційний Суд приходить до висновку, що це покарання занадто суворе і треба встановити інше, м'яке, чи занадто м'яке, треба встановити інше, більш суворе, виключно на цій підставі визнає неконституційним відповідний припис. Як ви вважаєте, чи може це робити Конституційний Суд?

ВОДЯННИКОВ О.Ю. Дякую, пане Романе.

Це дуже цікаве питання з точки зору конституційного виміру криміналізації, я про це також писав. Що таке криміналізація? Ми повинні розуміти, що це *ultima ratio* – це

останній довод суверена, коли інші заходи не спрацьовують, тоді парламент вдається до криміналізації. Але це *ultima ratio*, це конституційний вимір з кримінального права, він також визначає певні обмеження на те, яким чином і як законодавець криміналізує те чи інше діяння. І відповідно, якщо постає питання про пропорційність, то це питання має вирішуватися, власне, крізь призму цього принципу *ultima ratio* для того, щоб уникнути ситуації, коли криміналізація стає *solo ratio*, тобто єдиним засобом реагування на певну соціальну проблему.

Дійсно, Конституційний Суд може розглядати питання пропорційності покарання.

БАБІЙ Р.В. Дякую за відповідь.

І ще одне питання. На вашу думку, чи може Конституційний Суд по-іншому інтерпретувати свою позицію, чи переглядати свою позицію, яка висловлена в попередніх рішеннях, особливо тих, які прийняті були багато років тому, там умовно 10 років, 5 років з урахуванням того, що життя змінилося? Наприклад, як ми зараз маємо воєнний стан, маємо складну фінансову ситуацію і так далі, що є досить суттєві зміни обставин фактичних, досить суттєві кардинальні зміни в становищі, яке ми маємо. Чи може він переглядати свої позиції, чи вони, ті позиції, які вже попередньо були висловлені Конституційним Судом, є догмою і по-іншому трактувати їх суд не може?

ВОДЯННИКОВ О.Ю. По першому питанню є два великих аспекти, я на них відповім окремо. Перший – це перегляд попередньої практики, і другий – це застосування попередньої практики в умовах воєнного стану. Тому це, скажемо так, різні відмінні ситуації, вони дійсно потребують відмінного підходу.

Щодо перегляду попередньої практики. Да, Конституційний Суд може це зробити, але має обґрунтувати, чому. Конституція, вона не викарбувана в камінні, це відкритий текст. За конституційним текстом стоять великі, скажемо так, дискурси, схема та визначення, розуміння, принципи. Це в науці називається відкриті положення, розуміння, що таке верховенство права або правовладдя. Воно змінюється з часом, якщо ми подивимося, як воно ...*(Не чути)* на початку століття, зараз, побачимо певні відмінності.

Тому Конституційний Суд може переглядати, але дуже обережно. Чому? Тому що все ж таки принцип поваги до своєї попередньої практики має бути визначальним, але він не є абсолютним цей принцип поваги. І тому, якщо змінюються обставини, змінюється розуміння певне, то Конституційний Суд в праві і повинен навіть переглядати. Найбільш научний приклад – це зміна основних моральних розумінь. Що було, скажімо так, аморальним ще 20 років тому, може не вважатися таким зараз.

Що стосується застосування практики в час воєнного стану. Конституційний Суд не може просто брати ту практику, яка була за нормальних умов, і застосовувати зараз. Він завжди має зважати на ті ситуації і на той контекст, в якому він зараз функціонує, і ті питання, які постають перед ним в умовах воєнного стану. Тому зараз, в умовах війни, Конституційний Суд зобов'язаний все-таки зважати на ту ситуацію, яка існує. ...*(Не чути)* після війни буде певний період, який можна назвати конституціоналізмом *postbellum*, який буде відрізнятися від... коли підходи Конституційного Суду мають все ж таки відрізнятися від тих, які були за нормальних умов. Чому? Тому що буде дуже складний процес повернення до нормальності, до нормального демократичного урядування. Це об'єктивна реальність, на яку всі ми, і Конституційний Суд в першу чергу, маємо зважати, для того щоб забезпечити демократичний розвиток нашої держави.

Дякую.

БАБІЙ Р.В. Я дещо уточню, бо я, можливо, трішки упустив момент. Я мав на увазі, задаючи питання, що при цьому текст Конституції не змінюється. Ви ж з огляду на це відповідали, давали відповідь, правильно? Окей, дякую.

І останнє. Скажіть, будь ласка, з відповіді попереднього кандидата я зрозумів, що, коли оцінювала Дорадча група експертів вас на рівень професійності, ви отримували всі різне завдання. Хотів би запитати у вас, яке ви завдання виконували, коли писали...

_____ . Там у всіх одне завдання мало бути.

БАБІЙ Р.В. У всіх одне було? Бо я так зрозумів, що вони тягнули жеребом. А, це не...

ГОЛОВУЮЧИЙ. У всіх одне, і опубліковане.

БАБІЙ Р.В. Окей, все, дякую. Тоді знімаю. Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Все? Тоді Максим Євгенович Дирдін.

ДИРДІН М.Є. Пане Олександр, у мене до вас таке запитання. Ваше бачення як кандидата на посаду судді КСУ, чи доцільно, щоб суддя КСУ або Секретаріат КСУ приймали участь у роботі комітетів Верховної Ради щодо законопроектів ...*(Не чути)* профілю. Так чи ні? Ваше бачення.

ВОДЯННИКОВ О.Ю. Дивіться, ні. Тут виникає дуже важливе питання, і я, якщо буду обраний, якщо станеться, буду його просувати, це визначення етичних стандартів, етичних стандартів діяльності судді. Зараз таких стандартів немає, я ...*(Не чути)*, але ж все ж таки як у суддів є кодекс поведінки судді, для Конституційного Суду також має бути подібний документ.

Що стосується вашого питання, це питання, воно дуже старе, як виникли конституційні суди, от воно поставало. І, наприклад, німецький Федеральний Конституційний суд виходить з того, що суддя не може приймати участь безпосередньо в процесі розробки законодавчих актів в Бундестазі. Якщо він брав участь раніше, до свого призначення, проблем немає, тут не виникає підстав для відводу судді у випадку, якщо той чи інший акт потрапляє до Конституційного Суду щодо його конституційності. Але все ж таки для забезпечення безсторонності судді він не повинен бути залучений до конкретних процедур обробки законодавчих актів. Висловлюватися щодо певних правових питань – не проблема, але все ж таки щоб не впливати на авторитет Конституційного Суду, суддя все ж таки не має залучатися до безпосередньої роботи над законопроектом.

Якщо виникають якісь питання, абстрактні, скажемо так, не щодо конкретних положень, але такі більш-менш теоретичні, глобальні, то суддя, звичайно, що може висловити свою наукову позицію. Це, власне, той момент, який потребує також врегулювання постановою Конституційного Суду України, якою він затверджує свої внутрішні акти, щоб створити певний ...*(Не чути)* судді Конституційного Суду.

ДИРДІН М.Є. Хорошо. Добре. Дякую.

Наступне запитання. Як на ваш погляд, правовий інститут конституційної скарги, він відповідає сьогоdnішнім реаліям в Україні чи потрібно його якимось чином змінити, доповнити, щось прибрати? От ваш погляд на цю правову інституцію, як конституційна скарга, де громадяни мають право звертатися до КСУ, якщо вони вважають, що норма того або іншого закону не відповідає Конституції України. Як правило, це коли люди, звичайно, не отримують того бажаного результату в національних судах. Як, на ваш погляд, цей правовий інститут, він себе виправдав чи потрібно його ще удосконалювати?

ВОДЯННИКОВ О.Ю. Пане Максиме, ви підняли дуже важливе і дуже складне питання. У мене була така ситуація, я був долучений до створення цього інституту в рамках Конституційної Комісії, потім в рамках Ради з питань правової реформи. І

Конституційна Комісія, як ви знаєте, вона погодилася на нормативну модель конституційної скарги, коли оскаржуються виключно положення закону, які були застосовані в остаточному судовому рішенні. Хоч я, як учасник Конституційної Комісії, разом з Ганною ...*(Не чути)* ми аргументували ...*(Не чути)* скарги. Я був певною мірою засмучений тоді, коли не вдалося відстояти цю позицію в Конституційній Комісії. І мій добрий друг, Голова Конституційного Суду Молдови, був в Києві, ми зустрілися, я йому висказав своє, скажімо так, занепокоєння. Він сказав: "Пане Олександр, заспокойтеся, дайте цьому інституту запрацювати хоча б кілька років – і ви не впізнаєте правову систему України". Ну, це якось надихнуло продовжувати роботу у цьому напрямку.

Що стосується чинної системи конституційної скарги. Вона ще не запрацювала в повну силу. І проблема тут не в тому, як вона виписана в законі, проблема тут в Конституційному Суді. Що я маю на увазі? Це також те явище, з яким треба щось робити, і робити це потрібно всередині Конституційного Суду. Це те, що я би назвав квазіполітизацією Конституційного Суду, процесу прийняття рішень. Що мається на увазі? В 1996 році, коли утворювався Конституційний Суд, яка модель була взята за основу. Стандартна судова модель, яка існувала ще з радянських часів: суддя пише рішення, в нього є помічник, у випадку Конституційного Суду це науковий радник, власне, як суддя-доповідач потім обговорює це з колегами, отримує певні фідбеки, виправляє, доправляє, потім виносить на голосування і голосується, приймається або не приймається потім.

От в чому тут дуже швидко постала проблема? Постала проблема в тому, що ті проекти рішень, вони стали іменними. Якщо ви, наприклад, суддя Конституційного Суду, отримали справу, ви пишете рішення, потім ви його відстоюєте зі своїми колегами, ваше завдання як судді-доповідача априорі неформально включає отримання відповідної підтримки, двох голосів. Починається оцей певний квазіполітичний торг, так, ти підтримай моє рішення, я підтримаю твоє рішення або я це рішення не підтримаю, тому що, а чому... Відверто кажучи, я був свідком багатьох таких діалогів в Конституційному Суді. В чому тут проблема, як її вирішити?

Проблема в тому, що, дійсно, оця персоніфікація рішень, вона шкодить. Потрібно розвивати таку систему, яка існує в інших конституційних судах в Європі або в Європейському суді з прав людини. Там судді не пишуть, вони керують написанням, вони спрямовують написання, а безпосередньо пише відповідний юридичний департамент у випадку Європейського суду з прав людини або відповідний відділ канцелярії конституційного суду. І коли проект рішення виходить вже в дорадчу кімнату, це він

вважається не проектом рішення судді, яка є чи який є ... *(Не чути)* це проект рішення суду і не виникає оцієї певної політизації.

Вирішення цієї проблеми, воно потребує певної реформи секретаріату і розробки певної спроможності секретаріату. Ми над цим працюємо в рамках підтримки Конституційного Суду і намагаємося щось зробити. Я кожного року проводжу для секретаріату відповідні тренінги. Але все ж таки зараз система, як вона працює, прийнято рішення Конституційним Судом, воно не включає секретаріат. Так, секретаріат готує певні довідки, готує певні матеріали, але все ж таки основне навантаження по написанню рішення покладається на суддю та його патронатну службу. І це неправильно, це гальмує, якщо особливо в суді люди з різними баченнями, з різними бекграундами.

Тому вони сприймають це рішення як власне рішення мого колеги і відповідно починається цей певний політичний, квазіполітичний процес погодження, збору голосів. Якщо рішення готується секретаріатом, то така політизація, вона мінімізується. Саме тому Європейський суд пішов таким шляхом, саме тому конституційні суди, які створювалися в Європі, вони також пішли таким шляхом, щоб знеособити цей процес, прибрати цю внутрішню, скажемо так, політизацію судового процесу в конституційних судах. І вирішення, скажемо так, і одним з інгредієнтів успішної роботи конституційної скарги буде саме, власне, такий більш, скажемо так, привнесення більшої бюрократії, якщо можна так сказати, в процес написання розробки і оцінки рішень Конституційного Суду.

ДИРДІН М.Є. Дякую. Дякую.

У мене тут додаткове запитання з цього питання по конституційній скарзі. Ваше бачення, чи не здається, що можуть бути такі ризики, коли ...*(Не чути)* інституцію конституційної скарги будуть використовувати, умовно кажучи, як сказати, слово таке підібрати, щоб воно було правильне, щоб не в позитивному, а, мабуть, в негативному контексті, щоб... Я до чого веду? От що нам не подобається, ми будемо все оскаржувати, оскаржувати, оскаржувати. І коли уже процес іде не на якість подання цих скарг, а на кількість цих скарг, коли можемо дійти до того, що буде процес заради процесу. Я думаю, що мене зрозуміли, про що я говорю.

ВОДЯННИКОВ О.Ю. Я зрозумів. Давайте почнемо з того, що право на конституційну скаргу ... *(Не чути)* статті 55 Конституції, тобто і ми не можемо обмежити. Але ви праві в тому, що можуть виникати такі ситуації, які кваліфікуються як зловживання, зловживання правом. І, дійсно, тут залежатиме, власне, від самого Конституційного Суду, його секретаріату як запровадити систему, яка відсіює подібні

ситуації, коли, наприклад, ідуть десяток однакових чи подібних скарг. Це, власне, технічний, наскільки я розумію, виходячи з розуміння роботи секретаря Конституційного Суду, момент. І він може бути вирішений, власне, на рівні процедури, на рівні секретаріату. Тобто я не вбачаю в цьому ризик для конституційної скарги. Тобто він є, але є інструменти з ним впоратись досить елементарно.

ДИРДІН М.Є. Дякую.

Щоб коротко ви сказали відповідь. Ваше бачення як кандидата на цю посаду, ухвали КСУ про відвід або самовідвід, вони повинні бути вмотивовані, ...*(Не чути)* в тому, що суд не знайшов підстави для відводу або для самовідводу. Він має це мотивувати, пояснювати чи не має це робити?

ВОДЯННИКОВ О.Ю. Пане Максиме, повірте ви мені, такий суд такого рівня має мотивувати все.

ДИРДІН М.Є. Все, дякую.

І ще одне питання. Чи для визначення конституційної практики, судової конституційної практики, чи повинні такі ухвали бути публічними? Всі ухвали такого характеру мають бути публічними. Чи не мають бути публічними? Дякую.

ВОДЯННИКОВ О.Ю. Я не бачу тут жодних пересторог проти публічності, відверто кажучи.

ДИРДІН М.Є. Дякую.

ВОДЯННИКОВ О.Ю. Якщо діють якісь моменти, які вважаються сенситивними, Конституційний Суд може вилучити певні частини своєї ухвали. Але в чому сенс роботи...*(Не чути)* я, відверто кажучи, не бачу тут.

ДИРДІН М.Є. І, до речі, ще останнє запитання стосовно цих ухвал. На вашу думку, чи учасник конституційного провадження має право доступу для ознайомлення з оригіналом документа? Тут я маю на увазі, ухвали або рішення КСУ, саме з оригіналами документа, щоб дотримуватися принципу відкритості, прозорості Конституційного Суду України, чи не має, чи таке право не повинно бути в учасників конституційного провадження?

ВОДЯННИКОВ О.Ю. Згідно положень Закону України "Про Конституційний Суд" учасник провадження має доступ до всіх документів провадження. І тому я не розумію вашого питання, тому що...

ДИРДІН М.Є. Не зрозуміли моє запитання, да?

ВОДЯННИКОВ О.Ю. Учасник має доступ до всіх. У чому проблема мати доступ ...

ДИРДІН М.Є. Тобто... І відповідно те, що я розумію, Закон про КСУ, то, да, у нас є там принципи, базові принципи, чим керується суд – відкритість, прозорість і так далі. Звичайно, що певні моменти, вони в законі не можуть бути деталізовані, в силу певних обставин все ж не можна передбачити. Так от і питання, чи пов'язано контекст принципу відкритості і прозорості до реалізації права учасників конституційного провадження на отримання або на ознайомлення принаймні із оригіналом документа? Тобто я розумію вас, що це буде правильна практика, коли учасник конституційного провадження буде мати доступ відкритий, можливо, і публічний, щоб звернутися саме з оригіналом документа, а не просто документ із печаттю, що є такий документ. Все. Крапка.

ВОДЯННИКОВ О.Ю. Я не бачу взагалі жодної проблеми, Конституційний Суд має дати доступ... Умовно кажучи, Представник Президента у конституційному провадженні може прийти до Конституційного Суду і отримати повний пакет оригіналів, подивитися, хоче зробити копію, як ...*(Не чути)*, в чому тут...

ДИРДІН М.Є. Як бачите, і тут у мене ще народжується одне запитання до вас. Я так розумію, що до всіх матеріалів, да, суддя-доповідач не має права обмежити учасника провадження в наданні того або іншого документа. Має все надаватися. Все. Дякую.

ВОДЯННИКОВ О.Ю. Є ще документи з обмеженим доступом...

ДИРДІН М.Є. Ні-ні, крім обмеженого доступу, да, це зрозуміло, да, якщо там якась таємниця, все зрозуміло.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Зрозуміла відповідь.

ДИРДІН М.Є. Дякую, дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Сергій Демченко.

ВОДЯННИКОВ О.Ю. Повинні давати доступ до всіх документів. Це ж не кримінальне провадження, не знаю, там не спір між двома суб'єктами, це суд над законами. Чому... може, чогось не розумію.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Зрозуміла відповідь.

Сергій Демченко.

ДИРДІН М.Є. Мені просто цікава ваша позиція як кандидата в цьому питанні. Дякую.

ВОДЯННИКОВ О.Ю. Чим більше... Мало відкритості не буває, багато відкритості не буває, це ми... *(Не чути)*

ГОЛОВУЮЧИЙ. Ми зрозуміли все. Так, дякую.

Сергій Демченко.

ДЕМЧЕНКО С.О. Дякую. Вітаю, колеги, вітаю шановних кандидатів, присутніх на нашому засіданні.

Пане Олександр, в мене коротке питання. Скажіть, будь ласка, згідно чинного законодавства якими є наслідки задля Верховного Суду визнання Конституційним Судом України положень закону неконституційними, які були застосовані Верховним Судом у відповідному рішенні згідно законодавства діючого? І одразу ваше бачення, якими мають ці наслідки бути?

ВОДЯННИКОВ О.Ю. Дякую, пане Сергію.

Ви підняли важливе питання, яке є проблематичним з самого початку функціонування конституційних скарг. Більше того, зараз у Конституційному Суді лежать конституційні скарги, які оскаржують процедуру виконання рішень Конституційного Суду, яка закладена в чинних процесуальних кодексах.

У чому проблема полягає, да? Проблема полягає, що в 2017 році, коли була реформа кодексів, залишили старе положення про виконання рішень Конституційного

Суду, коли не було ще конституційної скарги. Ті положення, вони є ідентичними у трьох кодексах процесуальних, вони полягають у тому, що заново виявленими обставинами справи переглядаються, якщо рішення ще не виконано.

І тут виникає наступне питання. Коли справа попадає до Конституційного Суду, пройдено всі інстанції, включаючи касацію, якщо вона є. Відповідно рішення, як правило, вже виконано або підлягає негайному виконанню. І люди, які звертаються до Конституційного Суду, потребують рішення, опиняються в ситуації, що вони не можуть його... поновити свої права, які стали підставою для звернення до Конституційного Суду.

Саме проблема полягає в тому, що існує прогалина, тобто тут не питання неконституційності цих положень, вони добре спрацьовують для рішення Конституційного Суду щодо... за конституційними поданнями, наприклад, від народних депутатів, від Президента, від омбудсмана, від Верховного Суду.

Але що ж робити з особами, які подають конституційні скарги? Давайте виходити з того, що право на конституційну скаргу – це конституційне право, яке передбачено статтею 55 Конституції України, і його ефективність залежить від того, наскільки воно... чи виконується. І вирішення цього питання має бути, власне, провадження адекватної процедури виконання рішення Конституційного Суду в справі особи, яка отримала таке рішення.

Тут не треба вигадувати велосипед, є процедура виконання рішень Європейського суду з прав людини, ось така процедура має бути і для виконання рішень Конституційного Суду за конституційними скаргами, якщо особа звернулася, отримала рішення Конституційного Суду, але вона повинна мати право йти до Верховного Суду, який має переглянути, поставити крапку, все, виходячи з рішення Конституційного Суду. Це була б, власне, сама адекватна система виконання рішення Конституційного Суду.

Дякую.

ДЕМЧЕНКО С.О. Дякую. Мене задовольнила відповідь.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Пане... Василь Іванович Німченко.

НІМЧЕНКО В.І. В мене два коротеньких запитання. Наскільки я розумію, ви були причетні до становлення суду взагалі, написання закону, тим більше ви приймали участь в дискусіях, ваша точка зору викладалася. Ви мені скажіть, будь ласка, стосовно того, що на сьогоднішній день Конституційний Суд позбавлений права по суті, давайте речі називати своїми іменами, офіційного тлумачення законів. Як ви вважаєте, що за цим стоїть і чи не

дали ми уклон в пользу виконавчої влади в такий спосіб вирішувати ті всі... і не лише виконавчої влади. Це перше питання.

І друге питання. Скажіть, будь ласка, як ви відноситеся до того, що Конституційний Суд України, він, до речі, був 33 в Європі, це ви знаєте, мабуть... так от, чому він виведений із статусу органа правосуддя?

ВОДЯННИКОВ О.Ю. Дякую, Василь Іванович. Це дуже цікаве питання.

Я хочу вам розказати про ті дискусії, які йшли в Конституційній Комісії, коли ми розглядали це питання. До речі, коли я спілкувався з суддями Конституційного Суду в ті часи, в 2016-2018 роках, то багато суддів були здивовані таким рішенням прибрати тлумачення законів, офіційне тлумачення законів. Але чому це було зроблено, Конституційна Комісія обґрунтовувала дуже просто. Офіційне тлумачення закону – це має бути функція Верховного Суду. Він має опікуватися законами. Конституційний Суд має опікуватися, власне, Конституцією, конституційним текстом, конституційними правами і свободами. Тому по суті це офіційне тлумачення воно не зникло, воно просто мігрувало до функцій Верховного Суду. Принаймні це було бачення Конституційної Комісії.

НІМЧЕНКО В.І. Ваш сьогоднішній красивий термін Конституційний Суд – це суд над законами. Це ви сьогодні сказали так. Так же, да? Я не помилився. Оце чому я і запитую. Гарний вираз і чіткий. А чому має позбавлення таких прав офіційного тлумачення чи повноважень, давайте так, повноважень?

ВОДЯННИКОВ О.Ю. Насправді такі повноваження, вони розсіяні по інших повноваженнях Конституційного Суду: по конституційним скаргам, по конституційним поданням. Все одно Конституційний Суд тлумачить закони в своїх рішеннях, він розкриває...

НІМЧЕНКО В.І. Офіційне, ви знаєте був термін "офіційне тлумачення". Це таке тлумачення набирало норму закону.

ВОДЯННИКОВ О.Ю. А зараз рішення Конституційного Суду також має обов'язкове виконання. По суті, чому Конституційна Комісія вирішила, погодилася і вирішила це зробити, більше того там були представники дуже поважні, науковці, судді, в тому числі і суддя Козюбра, він активно брав участь, вони погодилися. Чому? Тому що, по суті, просто прибрати пряму процедуру. По суті, повноваження щодо тлумачення, вони

залишаються у будь-якому випадку, формально це перейшло до Верховного Суду. Але Конституційний Суд, він же не може, скажімо так, не тлумачити, а коли він це тлумачить... *(Не чути)*

НІМЧЕНКО В.І. Микола Іванович Козюбра, Микола Іванович Козюбра не був прибічником, це ви переплутали, мабуть, з Шаповалом Володимиром. Шаповал Володимир відстояв.

ВОДЯННИКОВ О.Ю. Шаповал, да, да.

НІМЧЕНКО В.І. Да-да. А стосовно того, що на сьогоднішній день забрали статус правосуддя в новому законі, виключили.

ВОДЯННИКОВ О.Ю. Дивіться, тут насправді ситуація набагато цікавіша. Чому? Тому що, по суті, Конституційний суд виведений за трикутник влади, він стає... як він і мав бути, до речі, з самого початку, але певною мірою це не сталося. І Конституційний Суд в першу каденція, яка вважається золотою ерою Конституційного Суду, воно ж, по суті... і ви, судді самі вивели Конституційний Суд за межі цього трикутника, в 16-му році це лише зафіксували. Тобто Конституційний Суд має бути поза цим трикутником, щоб бути адекватним арбітром між різними гілками влади, включаючи і судову, до речі. А коли він був частиною судової влади ...*(Не чути)* першої редакції ...*(Не чути)* певні, скажімо так, моменти, як може частина цього трикутника вирішувати за всіх.

Тому рішення вивести Конституційний Суд за межі і поставити його, скажімо так, над цим трикутником, воно має сенс. Це, власне, європейська практика. Тобто він не підміняє ці органи влади, він виступає як певний арбітр. І саме для того, щоб виконувати цю функцію арбітра, щоб бути ... *(Не чути)* над законом має бути... *(Не чути)*

НІМЧЕНКО В.І. Я вам вдячний, я вдячний за вашу формулюровку і концепт трикутника, вивели за трикутник вклади. Я вдячний, приймається.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, Василь Іванович.

Колеги, якщо немає більше запитань, останнє запитання тоді від мене. Шановний пане кандидат, ви є учасником проходження нової процедури за зміненим законом. Можете не відповідати на поставлене питання, якщо не хочете, будь ласка, в силу різних причин. Скажіть, будь ласка, в цілому ваше враження від зміненої цієї процедури, де

приймає участь Дорадча група експертів, і чи бачите ви якісь мінуси, недоліки, які плюси в такій процедурі?

Дякую.

ВОДЯННИКОВ О.Ю. Дякую. *(Не чути)*... процедура нестандартна, вона нова, вона прозора. В принципі, є плюси, то це можна говорити багато чого.

Єдиний момент, який мене, який би я виправив. При оцінці компетентності основна увага приділялася виключно письмовій частині. Всі троє пройшли, то звичайно, зрозуміло, але якщо ми подивимося на роботу подібних установ в Європі, наприклад, ...*(Не чути)* 251, яка відбирає суддів для Європейського Суду ЄС, або дорадча колегія з добору суддів до Європейського суду з прав людини, яку я також проходив, вони підходять комплексно. Вони беруть публікації, вони беруть інтерв'ю, вони дивляться на позицію, да, з різних питань. які кандидати висловлюють, вони, виходячи з цього, роблять певні висновки.

Тому я би рекомендував, якщо в мене була б реальна така можливість, да, все ж таки розширити питання компетентності і включити все ж таки аналіз наукового доробку кандидата. Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, зрозуміло. Наскільки я пам'ятаю, ми й не встановлювали, що може бути письмовий ...*(Не чути)* і так далі, це визначала сама Дорадча група експертів, форму, як вони проводять оцінку рівня професійних навичок.

Шановний кандидат, дякую за участь, за співбесіду. Бажаю вам так само успіху на комітеті і в залі Верховної Ради. Зараз вас знову повертають до зали очікувань. У нас третій кандидат. Після того, коли буде рішення комітету прийматись, вас повернуть до зали. Дякую.

Третього кандидата, будь ласка, давайте. Це Різник Сергій Васильович.

Пане Сергію, вітаю вас знову на засіданні комітету.

РІЗНИК С.В. Доброго дня ще раз.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Я зараз дуже коротко скажу дані. Якщо якісь не співпадають, неправильні, виправте мене.

Отже, Різник Сергій Васильович. Громадянин України, володіє державною мовою, на день розгляду питання про призначення досяг 43 років. Станом на зараз асистент,

доцент, професор, проректор з науково-педагогічної роботи та міжнародної співпраці Львівського національного університету імені Івана Франка. Все вірно?

РІЗНИК С.В. Все вірно, пане Денисе.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Ну, перш за все, вітаємо вас з проходженням чергового етапу процедури добору, що добрались сюди. Не багато людей добрались у нас, на жаль, до цієї процедури. Тож зараз ми будемо проводити співбесіду, і зараз ви будете відповідати на запитання народних депутатів.

Колеги, чи є питання до цього кандидата? Ну, давайте я почну зі стандартного питання.

Питання перше. Скажіть, будь ласка, у рішеннях, деяких рішеннях Конституційного Суду Конституційний Суд наводить формулювання "зобов'язати", саме підкреслюю "зобов'язати", Верховну Раду України привести у відповідність нормативно-правове регулювання до рішень. На вашу думку, скажіть, будь ласка, чи є правові чи будь-які інші підстави у Конституційного Суду саме зобов'язувати парламент здійснити якісь дії.

РІЗНИК С.В. Дякую, пане Денис, за запитання. Власне, я на одній із попередніх конференцій буквально нещодавно на цю тему, здається, навіть так в пресі це потім прозвучало, говорив з цього приводу і підкреслював, що принцип поділу влади як один з найбільш фундаментальних демократичних принципів, він повинен суворо дотримуватися в тому числі і, можливо, навіть в першу чергу Конституційним Судом України. І той факт, що без сумніву, скажімо, коли йдеться про те, що Конституційний Суд визнав певний нормативний акт, зокрема акт парламенту, неконституційним, тягне відповідні за собою юридичні наслідки і само собою десь підштовхує законодавця до того, аби приводити у відповідність відповідне законодавство, перепрошую, за тавтологію, то суд ні з точки зору буквального трактування тексту Конституції, ні навіть виходячи з законодавчих приписів профільного закону, такого повноваження не має, тобто зобов'язувати єдиний орган законодавчої влади він не може навіть з урахуванням тієї обставини, що той чи інший крок парламент мав би зробити, виходячи з логіки самого рішення, особливо резолютивної частини.

Я думаю, що можна було б обмежитись в мотивувальній частині рішення підкресленням важливості приведення законодавства у відповідність, скажімо, якщо певна

норма, яка врегульовує важливі суспільні відносини, втрачає чинність, і тому зрозуміло, що не можна залишати її, цю частину суспільних відносин, неврегульованою. Але знову ж таки, мені видається, що особливо от останні роки, відколи у нас з'явилася можливість для Конституційного Суду по суті відкладати дату набрання чинності рішень суду, в момент втрати чинності відповідним актом цю проблему можна вирішувати в спосіб відкладання на певний період часу, там шість чи три місяці, чи навіть у нас є випадки, до завершення воєнного стану. І в такий спосіб якби природнім чином це законодавство буде як би спокійний і стабільний метод набувати тих рис, які будуть максимально відповідати Конституції.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

І друге моє питання. Скажіть, будь ласка, при прийнятті рішень Конституційний Суд, чи потрібно, чи має Конституційний Суд, чи не має, чи заборонено йому виходити, скажімо так, не тільки з формулювання норм закону, а і... чи має право Конституційний Суд і чи потрібно це, давайте так переформулюємо, Конституційному Суду мотивувати своє рішення поточною економічною ситуацією, воєнною ситуацією, не знаю, склавшимися традиціями в суспільстві і так далі? Чи для Конституційного Суду виключно норми закону є передусім, на першому місці і мотиви не можуть бути, рішення вмотивовано якоюсь поточною ситуацією, тим більше, якщо вона відмінна від попередньої?

РІЗНИК С.В. Дякую, пане Денисе. З вашого дозволу, я буквально два речення, почну можливо трохи з далекого, але дуже конкретно дам відповідь на ваше запитання.

Ми виходимо з того, що Конституція є актом установчої влади народу. Народ утворив державу для того, аби вона захищала його інтереси, права і свободи кожного громадянина, людську гідність, національні інтереси держави. І очевидно, що з самої Конституції, хоча скажімо прямо це ніде не вказано, випливає, що Конституційний Суд не може діяти, абстрагуючись і від суспільства в якому він живе і від держави, частиною якої він є як елемент системи органів публічної влади.

Це звичайно не означає, що Конституційний Суд повинен ухвалювати політичні рішення, це абсолютно неприйнятно. Але я ще раз хочу підкреслити, що підхід, коли жодне рішення Конституційного Суду не може ставити під загрозу саме існування держави, чи коли жодне рішення Конституційного Суду в результаті не може зашкодити народу, який ухвалив Конституцію і опосередковано утворив в такий спосіб і сам Конституційний Суд, означає, що суд не те що може, як на мене, а він зобов'язаний

враховувати наслідки своїх рішень, тим більше, скажемо, з іншої сторони, підійти, то йдеться перш за все про наслідки того чи іншого рішення. Якщо, умовно, скажемо, підійти виключно абстрактно науково на основі аналізу класичних праць Жан-Жака Руссо, Гоббса і американських сучасників, то можна винести філігранне, абсолютно таке потужне, юридично витримане рішення суду, яке просто може призвести до катастрофи. І це стосується, звичайно, і бюджетних питань, це стосується безпекових питань. І тут суд, я, можливо, повторюся, зобов'язаний з дотриманням свого статусу як органу, який застосовує право в своїй діяльності, розуміти наслідки своїх рішень. І знову ж таки я повторюся, напевно, оцей варіант, який законодавство на сьогоднішній день конституційно надає суду, теж про це непрямо говорить. Раз суд, визнаючи акт неконституційним, може відкласти момент втрати ним чинності, то він вже про це думає, тобто він керується тут не якимись конкретними приписами такого інструктивного характеру, якщо можна сказати. Така, якщо дуже коротко, позиція.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую за відповідь.

Мають запитання інші колеги народні депутати члени комітету – Роман Бабій, потім Максим Дирдін.

БАБІЙ Р.В. Дякую, пане голову.

Пане Сергію, доброго дня. Вітаю вас з проходженням такого складного шляху. Бажаю як і іншим кандидатам успіхів пройти до кінця і досягти тих цілей, які ви перед собою ставите. У мене є кілька питань. Перше. На вашу думку чи може Конституційний Суд по-іншому інтерпретувати свою позицію, проглядати її, ту, яка була вже раніше висловлена в його рішеннях, при тому, що текст Конституції не змінювався. І при цьому, зрозуміло, що це буде обґрунтовано, і при цьому... при відході від попередніх позицій враховувати реалії сьогодення - ну от, власне, дець в контексті, може, перекликається з питанням голови комітету, - от війну, будь-які інші реалії, неважливо; чи все-таки рішення, прийняті попередньо, є догмою і уже трактуванням, якого має дотримуватися і в подальшій своїй діяльності Конституційний Суд України?

РІЗНИК С.В. Дякую, пане Романе. Дуже, справді, таке комплексне, і потужне, і водночас практичне питання для українських реалій. Я теж коротко, але, з вашого дозволу, два речення, трохи вступну частину зроблю.

Тут, власне, на це питання слід дивитися як з точки зору української практики і досвіду діяльності національного органу конституційної юрисдикції, і класичних підходів.

Тобто, по суті, два основних принципи в частині стабільності судової практики застосовуються. Це відомий принцип *stare decisis*, тобто стояти на вирішеному; і *res judicata*, тобто остаточність судового рішення. Вони різні, їх інколи плутають, але суть зводиться до того, що *res judicata*, якщо рішення винесене, ми його виконуємо; але *stare decisis*, що ми дотримуємося в подальшій своїй практиці того, яке рішення ми виносили у попередніх періодах. Але от, власне, оцей *stare decisis* (стояти на вирішеному), він якраз включає в себе можливість відступити від попередньої практики. Але якщо звести і систематизувати всі можливі випадки відступу від попередніх позицій, вони зводяться, за великим рахунком, до трьох можливих причин. Тобто перша – це, власне, те, про що ви сказали, зміна тексту Основного Закону, умовно, Конституції в першу чергу; друге – це визнання помилки, яку допустив суд раніше; і третє – це оця зміна так званих соціальних обставин, зміна обстановки або з'ясування якихось нових, невідомих на момент ухвалення рішення попереднього, судових обставин, які зумовили зміну позиції, як це часто називають, динамічне тлумачення нормативних актів. Хоча я, відверто кажучи, дуже обережно ставлюся до того підходу, власне, динамічності, бо під ним дуже часто інші аспекти приховуються. І, можливо, досить яскравий приклад з американської практики, буквально десь до року часу назад Верховний суд Сполучених Штатів Америки переглянув одне з найбільш класичних рішень, яке 40 років вибудовувало практику всіх судів в Сполучених Штатах, відома справа "Ро проти Вейда", що стосувалася абортів, яка по суті лібералізувала процедуру проведення абортів. І 40 років з цим рішенням ніхто не сперечався, і ось Верховний суд власне рішення переглянув, але аргументація там на 120 чи на 140 сторінках, і одна з основних причин, що нові дослідження наукові, які на той момент не могли бути проведені, встановили там природу певну ембріона і так далі, і так далі.

Тому, якщо переходити на нашу національну практику, на жаль, в нас бували випадки в рішеннях Конституційного Суду, коли він ухвалював суперечливі рішення, відступав від власної практики, але по суті жодного разу він оці принципи не застосував, тобто аргументації, що суд, скажімо, чи то допустив помилку, чи що змінилося, нормативне регулювання, чи обставини змінилися, жодного по суті... я можу ризикнути і сказати, що жодного прикладу такого немає.

І, очевидно, підсумовуючи, щоб дуже довго не говорити, я вважаю, що Конституційний Суд України в виняткових випадках може відступати від попередньої практики. Звичайно, в умовах воєнного стану це найбільш така гостра зміна соціальних обставин і цим можна обґрунтовувати, але робити це потрібно дуже аргументовано з збереженням оцього принципу сталої судової практики.

І це саме, до речі, стосується, я... про це теж в мене є стаття, практики Європейського суду з прав людини. У нас, якщо можна, ще буквально одну хвилину, у нас дуже серйозна дискусія з приводу того повинен чи не повинен Конституційний Суд враховувати практику Європейського суду з прав людини. Так я от виступаю, що, звичайно, повинен враховувати, особливо виходячи з того, що розділ II Конституції і Європейська конвенція, вони змістовно по суті однакові, вони не вступають в суперечності, тут не може виникати суперечності між Європейською конвенцією і Конституцією, але може виникати суперечність між рішенням ЄСПЛ, який теж може помилитися, і практикою національного органу конституційної юрисдикції. І, власне, в цьому випадку Конституційний Суд України має ставитися до практики ЄСПЛ в частині прав людини як до власної практики. І не погоджуючись з рішенням ЄСПЛ, цього не потрібно боятися, це так званий конструктивний діалог і дуже багато судів конституційних європейських країн обґрунтувати, чому він це робить і не перебувати теж в такому виключно підпорядкованому становищі як до практики, власне, ЄСПЛ, так і до власної практики, яка є дуже важлива, але не критична абсолютно.

БАБІЙ Р.В. Дякую за відповідь. У зв'язку з вашою відповіддю ще одне питання додаткове виникло, ви згадали про практику ЄСПЛ. Скажіть, будь ласка, є у нас Протокол 6 до конвенції, який дозволяє звертатися судовим органам за консультативними висновками до ЄСПЛ. І Україна її ратифікувала, але в ратифікаційному законі написано, що це може робити Верховний Суд відповідно. Чи не вважаєте ви з урахуванням тих позицій, які ви висловлювали щодо практики ЄСПЛ і застосування її в практиці Конституційного Суду, чи вважаєте ви за необхідне розширити коло осіб, які можуть звертатися за таким консультативним висновком саме за рахунок Конституційного Суду України?

РІЗНИК С.В. Справді, дякую, пане Романе, в багатьох державах Європи, власне, цей пункт передбачає переважно конституційні суди, які звертаються, або і конституційні, і інші вищі судові інституції, які можуть звертатися до ЄСПЛ за консультативними висновками. Але, на мою думку, все-таки я вважаю, що той статус Конституційного Суду України, і ті повноваження, які у нього є, надають йому можливість черпати, так би мовити, від взаємодії з Європейським судом з прав людини і без цієї можливості звертатися до консультативного висновку. І буду з вами відвертий, я думаю, що це, скажемо так, з точки зору збереження власної статусності і того, що сам ЄСПЛ говорить, що найкраще вирішувати конституційні питання можуть саме національні судові інституції. Ми маємо

потенціал вирішувати такі речі самостійно, а отримувати, скажемо, певні поради можемо і від Венеційської комісії, і від спілкування з суддями ЄСПЛ, які дуже часто у нас відбуваються на рівнях і між суддями. Тому мені видається, що на сьогоднішній день цього достатньо. Водночас хотів би звернути увагу, що, наскільки мені відомо, ця практика поки що теж не запрацювала, це і з точки зору самого ЄСПЛ не дуже активно і відповідно виходячи з нашої ситуації теж. Але, я думаю, Верховний Суд зможе її розвинути.

БАБІЙ Р.В. Дякую, ви зрозуміли, про що. Бо я помилково назвав 16 Протокол б-м. Дякую за відповідь.

І ще одне питання. Оцінювати конституційність закону з позиції санкцій за те чи інше правопорушення. Як приклад, для розуміння питання. Чи може Конституційний Суд визнати неконституційною норму Кримінального, наприклад, кодексу чи Кодексу про адмінправопорушення, висловивши думку, що санкція чи покарання за це правопорушення відповідне, є занадто суворою чи навпаки занадто м'якою і треба її змінити в ту чи іншу сторону?

РІЗНИК С.В. Дякую, пане Роман. Теж цікаве складне питання. Я думаю, що тут два принципи між собою конкурують, принцип поділу влади, про який я вам згадував очевидно. Бо все-таки я розумію, що з точки зору, так би мовити, розсуду законодавця це переважно його прерогатива вирішувати питання застосування відповідальності за ті чи інші правопорушення, виходячи з їх суспільної небезпеки. І, очевидно, що є логіка в тому, що парламент може краще орієнтуватися в тому, що конкретний момент, особливо знову ж таки ми не можемо не говорити про умови воєнного стану, є більш суспільно небезпечний і потребує більш суворої санкції, а що менш.

От водночас другий принцип все-таки верховенство право і його одного з визначальних елементів принципу пропорційності. Він говорить, що у виняткових випадках, якщо це втручання держави і, скажемо, легітимна мета, яка ставиться, або, наприклад, чи превенція вчинення злочинів, чи, власне, покарання винних осіб за якісь особливо суспільно небезпечні діяння, суд, мені видається, може побачити надмірне застосування цього засобу у вигляді покарання для досягнення легітимної мети. Але аргументація повинна бути настільки переконлива, щоб, по-перше, у законодавця не виникло, так би мовити, висновку про втручання в його виключно компетенцію і щоб було чітке... В цьому випадку якраз практика є, мені видається, була б дуже релевантна. І вона в цьому контексті могла б дати або належне обґрунтування для такого висновку, або,

навпаки, ствердити, що тут Конституційний Суд втручатись не може. Інакше кажучи, в окремих випадках це допускається, але до таких ситуацій треба ставитись з особливою обережністю, бо принцип поділу влади, він знову ж таки, тут складно їх зважувати, але він абсолютно теж дуже важливий.

І, до речі...

БАБІЙ Р.В. Дякую за відповідь.

РІЗНИК С.В. Якщо можна, ще одне, воно трохи не стосується прямо того, що ви згадали, але опосередковано, відносно нещодавнє рішення Конституційного Суду у справі про осіб, які відбувають довічне позбавлення волі. Тобто воно не стосувалося санкційності, але воно стосувалося права осіб, які перебувають під такою санкцією, отримувати можливість звільнення. Опосередковано майже про те саме суд говорив, казав, що це надмірна уже застосована, так би мовити, комплексна санкція, і дав можливість таким особам претендувати на певне пом'якшення, так би мовити, в майбутньому хоча б гіпотетично.

БАБІЙ Р.В. Дякую за відповідь.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Максим Євгенович.

ДИРДІН М.Є. Дякую.

Пане Сергію, доброго дня, це ви мали на увазі рішення КСУ стосовно довічного ув'язнення, да?

РІЗНИК С.В. Так-так, це де, що було...

ДИРДІН М.Є. Це було право людини, яка має санкцію на довічне ув'язнення, щодо відвідування родичів, які в тяжкому стані або на поховання.

РІЗНИК С.В. По суті, це форма пом'якшення санкцій, і суд визнав неконституційною якраз норму Кримінального кодексу в тій частині. Тобто це якраз такий...

ДИРДІН М.Є. Там, як я розумію, це право особи відвідати, можливість, знаходячись під санкцією довічного ув'язнення щодо... з родичами там, хорошо.

У мене до вас таке запитання. Ваше бачення як кандидата на цю посаду, чи має право, чи повинна, чи, може, не повинна, не знаю, це ваше бачення, – участь судді КСУ або секретаріату КСУ, участь в роботі комітету Верховної Ради щодо роботи над законопроектами, або участь просто в обговоренні? Якщо можна, тільки коротко – так, ні і чому, все.

РІЗНИК С.В. Дякую, пане Максим. Дуже коротко. Я вважаю, що судді Конституційного Суду мали би утриматись безпосередньо від участі в роботі комітету, але брати максимально активну участь у заходах іншого характеру, зокрема конференціях, симпозіумах, круглих столах спільно з народними депутатами. А працівники секретаріату теж з дотриманням певних обмежень можуть і напевне повинні брати участь у такій роботі.

ДИРДІН М.Є. Дякую. Скажіть, будь ласка...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Принаймні, коли про бюджет мова йде, з Конституційного Суду точно хтось має бути.

РІЗНИК С.В. Не менше.

ДИРДІН М.Є. Там секретар приймає участь, да.

Наступне запитання. Відомо, що ви є учасником Науково-консультативної ради при КСУ, заступник голови. А скажіть, будь ласка, у яких, ні, не в яких, а просто скільки разів ви приймали участь як науковий консультант або залучений учасник в конституційних провадженнях? Скільки таких справ є у вас, ну, було?

РІЗНИК С.В. Власне, як залучений учасник при безпосередній участі в самому конституційному провадженні, у мене було 5 засідань, але по трьох справах, тобто по двох справах там відклалися засідання. І так, може, це нескромно прозвучить, але в Україні, по-моєму, ніхто більше з науковців стільки разів не мав такої честі бути залученим учасником конституційного провадження. Крім того, я був власне співавтором або автором понад 30 amicus curiae по різних питаннях і по більшості з них за запитом самого Конституційного Суду, але це вже без участі особистої, а, власне, в письмовому порядку.

ДИРДІН М.Є. Скажіть, будь ласка, тоді тут виникає одне таке теж цікаве запитання. По отих провадженнях, там, де ви були залучені як науковий консультант і давали свої наукові висновки, у разі вашого обрання на цю посаду, як ви будете реагувати по тих справах, де провадження ще не завершене?

РІЗНИК С.В. З вашого дозволу, я спробую зараз пригадати справу, можливо, от в питанні, яке стосувалося офіційного тлумачення частини преамбули Конституції щодо людської гідності, провадження вже закрито. По питаннях...

ДИРДІН М.Є. Ні-ні, без назв, просто.

РІЗНИК С.В. Це я маю на увазі, що мені видається, що на практиці такого не виникне, бо по суті всі справи вже вирішені окрім однієї.

Але по цій справі я, якщо малося на увазі, чи потрібно мені було б гіпотетично, якщо б мені така честь випала стати суддею Конституційного Суду, брати самовідвід, я думаю, що швидше за все я би такої ініціативи сам не проявляв. Але якби хтось з учасників провадження її висунув і я би побачив, що існує щонайменший сумнів у моїй об'єктивності в цій справі, то я би не заперечував, якщо б колеги підтримали таке як би клопотання. Тобто ну таке моє поки що попереднє припущення гіпотетичного розвитку подій.

ДИРДІН М.Є. Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

ДИРДІН М.Є. Наступне запитання. З тієї інформації, якою я володію, то на сайті КСУ не всі ухвали публікуються, а в тому числі і про відводи і самовідводи. На вашу думку, потрібно, щоб такі ухвали були публічними, щоби учасники конституційного провадження розуміли судову практику, в яких питаннях розглядаються і які мотивації щодо відводів або самовідводів і так само правова позиція суду щодо відмови або в задоволенні таких заяв? І тут в цьому контексті чи повинна бути в ухвалі такого характеру мотивація суду чому немає підстав для задоволення таких заяв, а не просто обмежуватися фразою "суд не знайшов підстав", все, крапка. Тобто чи повинна бути ухвала обґрунтована і вмотивована, точніше, вмотивована?

РІЗНИК С.В. Дякую, пане Максиме. Дуже конкретне, практичне і болюче запитання, тому що я послідовно і багато років виступаю за значно більшу публічність в окремих, зокрема сферах діяльності Конституційного Суду, в тому числі щодо публікації ухвал. І декілька, спершу про публікації скажу, а потім про аргументацію, власне.

Ми виходимо з того, що якщо знову ж таки про відвід чи самовідвід, більшість, якщо не всі, такі питання, вони виникають переважно на відкритій частині пленарного засідання. Якщо вони виникають вже на відкритій частині пленарного засідання, то дивно, чому їх в подальшому не публікувати. Тим більше, що, скажімо, громадськість чи суспільство, яке зацікавлене, воно вже бачило сам факт виникнення запитання.

І друге. Без сумніву, що окремі ухвали, будучи справедливим, мені видається, що є достатньо обґрунтованими. Ті, що є опубліковані, з них певна частина є обґрунтовані, це добре, але частини немає, частина, як ви вірно відзначили, неаргументовані. Дуже важливою частиною діяльності Конституційного Суду України є формування юридичних позицій, власне, для того, аби в подальшому формувати цю сталу судову практику. І юридичні позиції Конституційного Суду, вони містяться не лише у рішеннях чи висновках, які вирішують справу по суті, але в процесуальних ухвалях, однозначно. І цінність як аргументацій, так і публікування ухвал. Це я зараз не тому кажу, що це питання тільки зараз виникло, я послідовно це відстоюю, слід і аргументувати, і, власне, публікувати, для того, щоби навіть потім гарантувати оцю сталість судової практики. Тому що якщо немає аргументації, то суд може в одному випадку задовольняти відвід, в іншому не задовольняти. І тут те, про що ми говорили, ...*(Не чути)* порушується. А якщо вже суд сказав, чому в цьому випадку клопотання задовольняється, тому йому вже буде складно наступного разу при таких же обставинах винести ухвалу протилежного змісту. Тому тут я думаю, що тут абсолютно однозначна позиція тільки може бути.

ДИРДІН М.Є. Або заява про відвід або навіть заява про самовідвід, так само тут теж...

РІЗНИК С.В. В тому числі, так.

ДИРДІН М.Є. Наступне запитання. Ваше бачення або ваша позиція, чи мають право учасники конституційного провадження мати повний доступ до матеріалів конституційного провадження, зокрема і до оригіналів рішень? Це мається на увазі, ухвал

та процесуальних рішень або ...*(Не чути)* рішень, це ...*(Не чути)* оригіналів, щодо його вивчення і огляду, чи не має?

РІЗНИК С.В. Дякую, пане Максиме. Тут питання як би на 90 відсотків, як на мене, очевидне, а в невеликій частині є один момент. Перше. От я знову ж таки згадуючи те, про що ви запитували, коли я перебував у статусі залученого учасника конституційного провадження, точно не пам'ятаю, здається, 72 стаття закону передбачала, що я мав право ознайомлюватися лише з поясненнями інших залучених учасників і учасників. Тобто я не мав доступу до матеріалів справи ...*(Не чути)* учасників. Водночас учасники конституційного провадження мають значно ширший набір повноважень, в тому числі знайомитися з матеріалами справи.

Тобто я з цього роблю висновок, що так, є таке право. Єдиний момент, я ніколи скажімо не бачив оригіналу, власне, з мокрою печаткою цього первинного рішення Конституційного Суду, бо є момент збереження таємності голосувань. І, до речі, з чим я теж не зовсім до кінця погоджуюсь, бо тут є певні моменти, якщо в цьому рішенні, не видно, який суддя голосував за, а який голосував проти, то я переконаний, що до всіх решти матеріалів справи, крім цієї частини, в учасника провадження доступ має бути. Якщо ж неможливо відділити чи приховати цю частину справи, то, власне, ця таємність, збереження таємності голосування, вона має пріоритет над правами учасника провадження. Але я думаю, що технічно суд не має підстав, виходячи навіть з положення закону профільного, відмовити в ознайомленні з матеріалами справи – це пряма норма, а якщо там йдеться про якісь елементи, скажімо, які не має право учасник провадження бачити, то їх можна певним чином... обмежити його в доступі до конкретних частин там...

ДИРДІН М.Є. Тобто ви за прозорість і відкритість в цій частині.

РІЗНИК С.В. Прозорість, відкритість з таким дотриманням очевидних елементів збереження таємності певних процесів і процедур чи інших сенситивних, чи як їх називають, компонентів справи. Але це така дуже незначна частина загального масиву переважно справи.

ДИРДІН М.Є. Да, бо відповідно до Закону про КСУ, то там так прописано, я розумію цю норму, що ті, хто "за" чи "проти", але все одно вони підписують це рішення і в цьому рішенні відповідно до законодавства, то там не видно, хто як там голосував.

РІЗНИК С.В. От якщо там не видно, хто – за, хто – проти, то взагалі жоден....

ДИРДІН М.Є. Це відповідно до закону.

І наступне запитання. Ваше бачення в такому ще питанні, чи... які, якщо ви можете сформулювати, які є, може, недоліки такої правової інституції як конституційна скарга, і які, на ваш погляд, якщо є недоліки, то що на ваш погляд... потрібно його врегулювати, щоби законодавець вніс зміни, можливо, якщо у вас є такі: раз, два, три, там, от конкретні приклади.

РІЗНИК С.В. Дякую, пане Максиме.

Я спробую дуже коротко. Ви мене зупините, якщо, може, я буду задовго, тому що справді тут багато проблем, хоча дуже добре, що такий інститут запроваджено в Україні, водночас точно, напевно, вже після завершення воєнного стану виникне велика потреба в його реформуванні. Я можливо, не в порядку важливості, але так у випадковому порядку перелічу проблеми.

Перше, та модель, яка обрана в Україні, конституційної скарги, я про це теж писав, вона є абсолютно унікальна. В світі не існує жодного прикладу, коли би потенційні заявники з конституційною скаргою могли поставити під сумнів конституційність акта парламенту – закон, але не могли ставити під сумнів конституційність підзаконних нормативних актів. Такого немає в жодній, я можу твердо заявити, країні світу. Навпаки буває, що конституційна скарга може мати предметом підзаконний акт, ось уже закон поставити під сумнів можуть уже певні суб'єкти політичного характеру чи владні суб'єкти. Тобто у нас свого роду я її називаю статутна конституційна скарга, і це породило ті проблеми, в тому числі які ми бачимо сьогодні, те, що більшість конституційних скарг стосується пенсійного забезпечення окремих категорій правоохоронних органів, те, що їх надто багато, вони всі однотипні, хоча наводиться тут теж аналогія з ЄСПЛ, понад 95 відсотків – це відмовні матеріали по конституційних скаргах, і багато інших проблем. Але це перша частина. Сама модель... *(Не чути)*. Я вважаю, що потрібно розширити предмет, не боятися цього.

І, власне, тут зразу вихід на іншу уже процедурну проблему. Це запровадження... Що Конституцією, власне, передбачено на рівні Закону про Конституційний Суд вирішення питання за конституційними скаргами, власне, сенатами Конституційного Суду по суті. Це дуже важливе, як на мене, парадоксальне питання. Один і той же закон, якщо він буде визнаний неконституційним, настають ті ж самі юридичні наслідки. Але

якщо, скажімо, Президент оскаржує конституційні закони до Конституційного Суду, то для того, аби його визнати неконституційним, потрібно щонайменше 10 голосів з числа Великої Палати при кворумі 12. Якщо той самий закон, але потрапляє в сенат, тому що суб'єкт подання інший, то тут в окремих випадках достатньо чотирьох голосів, щоб визнати його неконституційним при кворумі шість в сенаті, чотири судді визнають закон неконституційним, які би гіпотетично могли опинитися в серйозній меншості, якщо справа розглядалася Великою Палатою і закон би не був визнаний конституційним.

Це однозначно це величезне упущення. І я нещодавно слухав інтерв'ю одного з представників секретаріату, вони кажуть, як добре, що у нас є сенати. Тому що у зв'язку з тим, що у нас зараз така проблема з кворумом, ми можемо закони визнавати чи то конституційними, чи то не конституційними там п'ятьма, шістьма голосами. Але це, погодьтеся, упущення суттєве, ті ж наслідки і той же нормативний акт. Але в одному випадку достатньо чотирьох голосів, в іншому треба десять, це друга серйозна проблема.

І, звичайно, якщо ми говоримо про конституційну сферу величезну, я тільки напевно три назву глобальних, їх там десять напевно можна назбирати. Величезна проблема – це виконання в подальшому, скажемо так, реалізація рішення Конституційного Суду в разі, якщо закон визнаний неконституційним, і ця проблема така відома вже, кажуть, всі журнали про це пишуть, екстунг-екстунг, чи є зворотна дія рішення Конституційного Суду, чи не є, чи здатен потім суд системи судоустрію, скажемо так, взявши до уваги рішення Конституційного Суду, ухвалити нове рішення, якщо воно знову ж таки ще не виконано. Це теж, до речі, зараз предмет, здається, Конституційного Суду, чи конституційно це обмеження, що тільки ті рішення, які ще не виконані, можуть бути предметом перегляду після конституційної скарги.

Таким чином теж треба визначитися, бо ми, по суті, демотивуємо значну частину суспільства, які б могли звертатися з конституційними скаргами, власне, це робити. Це так дуже коротко. Але дуже добре, що ми цей досвід отримали і тепер можна, я думаю, корегувати частково на рівні законодавства. От те, що стосується сенатів, навіть це можна зробити на рівні закону, тому що Конституція не передбачає такого поділу Конституційного Суду. А те, що стосується моделі конституційної скарги, то тут вже без змін до Конституції не обійдеться, тут вже прийдеться чекати завершення воєнного стану.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

ДИРДІН М.Є. Дякую.

І ще ваша позиція. От в контексті конституційної скарги дійсно ви затрули питання стосовно голосів, мінімально це чотири. І теж це питання, що для Великої Палати мінімум чітко прописано 10 голосів, а для сенатів дві третіх від складу, які розглядають. Тобто навіть при меншості 6, то виходить 4, дійсно, тут є питання.

Але ще стосовно усної форми провадження в справах по скаргах. Коли, на думку учасників конституційного провадження, вони мають певний, якийсь серйозний характер або екстраординарний, або може мати наслідки певні для держави і для суспільства. То як ви відноситься, якщо є заяви учасників конституційного провадження, чи повинен суд звертати на це увагу і переходити з письмового провадження на усне провадження? Чи не потрібно?

РІЗНИК С.В. Я теж послідовно відстоюю вже багато років, я вже про це, здається, згадував, позицію за максимальну кількість усних проваджень. І це не буде виконувати не лише функцію, скажімо, всебічного повного розгляду справи, але і виконуватиме, хоча вона не є первинна для Конституційного Суду, але водночас важливу просвітницьку функцію. Ми розуміємо, що рішення Конституційного Суду на відміну від рішення, як ми говоримо, судів системи судоустрою, воно повинно бути доступним для максимально широких верств суспільства, оскільки з того, що я почав, Конституція – це акт установчий влади народу. Чим більше буде суспільство бачити і чути процес і чим більшу частину процесу буде чути, тим краще. Звісно, при збереженні згаданого вже принципу і пропорційності, і дотримання таємності певних елементів процесу, але перевага, якщо сторони, особливо, вірніше, перепрошую, учасники провадження і більшість з них просить усне провадження і справа суспільно важлива, і з неї можна вийти на консолідацію, власне, суспільної думки, то однозначно треба робити.

Звісно, ще раз повторюся, інколи є справи, коли усне провадження може навпаки розбалансувати суспільний ...*(Не чути)* Якщо є такий ризик, то, це те, що пан Денис задавав, тут вже суд має зважувати, які наслідки, допоможе таке усне провадження в конкретній ситуації чи ні. Я переконаний, що там, умовно кажучи, в дев'яти з десяти випадків треба приймати рішення на користь усного провадження. І як виняток, якщо є таке прохання з боку учасників, як виняток, цього не робити. Але ще раз підкреслюю, це має бути у рідкісних випадках.

ДИРДІН М.Є. І ще одне, останнє, дуже цікаво, от і ще одне, от практична площина. От вийшло, що можна, але якщо є певні моменти, то краще в письмовому провадженні.

Тут виникає питання, чи в такому питанні, якщо воно... не розбалансувати суспільну думку, чи потрібно, якщо є, будуть клопотання учасників провадження про залучення додаткових учасників для більш глибокого, широкого, наукового, може там, і практичного вивчення ...*(Не чути)* без переходу в усне провадження. Да, усне провадження, тобто додаткове залучення до кола учасників для надання письмової позиції того або іншого там державного органу, без переходу на усне слухання. Чи це буде для більш глибокого розуміння?

РІЗНИК С.В. Я можу тут, можливо, помилятися, але наскільки я пам'ятаю, регламент Конституційного Суду і закон не дають прямої такої суворої відповіді на це запитання. І тому очевидно, що якщо вже знову ж таки гіпотетично, якщо би я став суддею Конституційного Суду, я б не бачив жодного аргументу, чому не залучити ще одного учасника процесу. Тобто жодного я не бачу. Якщо є потреба, є можливість от почути іншу думку, судді Конституційного Суду, і ви це добре знаєте, вони надсилають запити в численні організації, в тому числі наукові, і інколи ми чуємо, що там відповідає 2-3 заклади, чи науковий, чи освітній, чи громадська організація, там з 25. То суд навпаки зацікавлений в тому, щоб отримати якомога більше думок, щоб рішення було зваженим, і тут оці процесуальні штучні перешкоди, чи можна повернутися в усне провадження, чи це має бути письмове провадження ведеться, вони значно менш вагомі аніж та мета ухвалити не лише справедливе, але й всебічне, аргументоване рішення.

ДИРДІН М.Є. Дякую. Дійсно, що закон на запитання чіткої відповіді не дає. Але з точки зору практики, я тут з вами погоджуюся.

Дякую. У мене немає більше запитань.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Сергій Демченко.

ДЕМЧЕНКО С.О. Дякую.

Пане Сергію, вітаю вас. У мене два запитання. Хотілося б саме відчути, як ви застосовуєте ті знання, які у вас є, і яким чином це відбувається. З такою метою ці питання задаються.

Перше питання в мене. Скажіть, будь ласка, от в рішеннях Конституційного Суду в резолютивній частині майже завжди присутні такі положення, як "рішення Конституційного Суду України є обов'язковим". І досить часто в цій же резолютивній

частині міститься положення: рекомендувати тому чи іншому державному органу здійснити ті чи інші дії.

Саме розуміння термінології "рекомендувати", воно передбачає якусь дискрецію: або здійснити ці дії, які рекомендують, або не здійснити. І при цьому, як я сказав раніше, рішення є обов'язковим. Яке співвідношення цих моментів? І чи не бачите ви якусь невідповідність існування цих двох позицій в резолютивній частині рішення?

Дякую.

РІЗНИК С.В. Дякую, пане Сергію. Ну, я, по суті, завдяки вашому питанню, цікавому, продовжу і те питання, яке пан Денис задавав. Бо, справді, ми говорили про випадки, коли суд пише не "рекомендувати", а пише "зобов'язати", є і такі випадки, але інколи, справді, "рекомендувати". І тут, якщо зважувати не з точки зору посягання на принцип поділу влади, то цей варіант, що ви назвали, він принаймні не атакує принцип поділу влади, тому що суд, як ви кажете, рекомендує. Але я з вами згоден, що є певна, на перший погляд, колізія, що раз рішення обов'язкове, то як воно може водночас в певній частині носити рекомендаційний характер.

Я думаю, що суд тут має на увазі наступне. Відповідно до Конституції України рішення Конституційного Суду є обов'язковим до виконання. Причому не лише резолютивна частина, але й мотивувальна частина рішень Конституційного Суду є обов'язковою до виконання, причому всіма суб'єктами суспільних відносин, як приватного так і публічного сектору.

Але те, про що ми говорили сьогодні частково, інколи йдеться про елементи, де суд визнав, що, скажімо, нормативний акт неконституційним чи конституційним. В цій частині тут жодної рекомендації бути не може, рішення остаточне, обов'язкове і підлягає негайному виконанню, якщо суд, власне, не встановив іншого порядку. Але в частині, зокрема, приведення законодавства там до певної систематизації чи вжити заходів... Наприклад, було рішення, я не пам'ятаю який це рік, здається, чи 2016 чи 2017, стосувалося соціального забезпечення жінок, які мали отримувати певну соціальну допомогу на другу і третю дитину. І законодавець надав дуже короткий період часу, фактично різко зменшивши цю соціальну допомогу. Конституційний Суд, визнаючи неконституційним в силу того, що був порушений принцип юридичної визначеності і особа не могла спрогнозувати, плануючи своє поповнення сімейне, що вона не буде отримувати цих коштів, суд визначив неконституційним цю норму і розумів, що особа може в принципі втратити соціальне забезпечення будь-яке. Тому він казав, що необхідно привести у відповідність, забезпечити, гарантувати і таке інше.

Тому так, щоб підрезюмувати, напевно суд міг би більш коректно розділити, в якій частині рішення воно є обов'язковим, а в якій він, як кажуть, поміж іншого, наводить певні аргументи чи рекомендації, чи як інколи Конституційний Суд, наприклад, вживає такий термін як "застереження" Конституційного Суду.

Якщо ви напевно пам'ятаєте, була дискусія в парламенті щодо законопроектів про внесення змін до Конституції, де Конституційний Суд висловлював застереження, хоча не визнавав порушення статті 157 чи 158 певною нормою законопроекту. В такий спосіб в його рішенні містилися певні елементи необов'язковості, він висловлював, скажемо, умовно кажучи, знову ж таки рекомендацію, але рішення в частині того, що законопроект не порушував статтю 157, 158 Конституції і може бути внесений на чергову сесію для остаточного ухвалення, воно було обов'язкове. Перепрошую, може я тут забагато наговорив, але таке питання справді цікаве, заслуговує на окрему статтю публікації.

ДЕМЧЕНКО С.О. Дякую. Я тоді уточнююче ще до цього питання, оскільки я почув застосування вами двох термінів, на мою думку, це два терміни: рішення є обов'язкове і рішення є обов'язкове до виконання. Чи бачите ви різницю між цими двома термінами, і який з них є правильнішим є застосовувати до рішень Конституційного Суду?

РІЗНИК С.В. Рішення є обов'язковим, цей термін... Там, якщо я не помиляюсь, переважно резолютивну частину пише, що рішення є остаточним, обов'язковим та таким, що підлягає до виконання. Я можу тут в конкретних словах трохи помилятися, але сутність цього твердження, яке є у кожному рішенні, так само, як і останнє речення, що воно підлягає обов'язковому опублікуванню у Віснику Конституційного Суду, це теж писати, можна не писати, тому що це так впливає із Закону "Про Конституційний Суд". Те саме, що є рішення обов'язковим і остаточним, передбачено в самій Конституції.

Суд це пише, це більше така, знаєте, мені видається, церемоніальна частина провадження, основне, це перша частина резолютивної... перепрошую за тавтологію, перша частина резолютивної частини, де суд ухвалює, якщо йдеться про питання конституційності, а не інші повноваження, чи конституційне, чи неконституційне. Але те, що воно обов'язкове, в тому числі передбачає, що підлягає обов'язковому виконанню. Не завжди рішення Конституційного Суду потрібно виконувати з точки зору активних дій. Його потрібно дотримуватись, його можна, скажемо так, брати до уваги, наприклад, в рішеннях, де суд визнає нормативний акт конституційним. Там жодного виконання немає

з точки зору реалізації результативної частини, але дотримуватися вже цієї позиції, особливо суди вже при застосуванні у майбутньому цих законів, зобов'язує.

ДЕМЧЕНКО С.О. Добре. Я зрозумів.

Єдине, що до виконання не вказується в рішенні Конституційного Суду, я не бачив цього. Можливо, я також у цьому не зовсім є спеціалістом у повному обсязі, але з тих, що я бачив та читав рішення, я такого не бачив. Пишеться просто обов'язково, і на мою думку, це просто більш ширше поняття, воно не виключає обов'язковості виконання. І ви дійсно, правильно, я погоджуюсь, що воно може бути обов'язкове, але не може передбачати якихось конкретних дій до виконання, тому не є доречним, напевно, на цьому зосереджуватися.

І в мене друге питання. Я хотів останнє також зрозуміти, мало конкретики до кандидатів, і хотілося б до вас застосувати, як ви будете вважати от в таких положеннях Конституції, я процитую: "У разі закінчення строку повноважень парламенту під час дії воєнного чи надзвичайного стану її повноваження продовжуються до дня першого засідання першої сесії парламенту, обраного після скасування воєнного чи надзвичайного стану". На вашу думку, чи міститься в цьому положенні заборона проведення виборів парламенту під час воєнного стану, чи ні?

ГОЛОВУЮЧИЙ. Колеги, давайте, ми ж розуміємо, що мало що, а вдруг суто теоретично, якщо проходить кандидат, я просто, щоб всі, я зараз для колег. Якщо вдруг проходить кандидат, теоретично може щось стати предметом розгляду в Конституційному Суді, щоб потім не було, так би мовити, підстав для відводу. Тому, колеги, давайте подивимося.

Сергій Олексійович, наполягаєте на вашому питанню?

ДЕМЧЕНКО С.О. Ну, це обезлічено, я ж не написав якої країни який парламент...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дивіться, ми ж...

ДЕМЧЕНКО С.О. Взагалі ваше бачення міститься в цьому чи не міститься в положенні заборона на проведення...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Кандидат, ви з урахування всього просто, від мене пропозиція, відповідайте.

РІЗНИК С.В. Дякую, пане Сергію і пане Денисе. Я теж хотів, власне, з цього розпочати, що якщо гіпотетично, я повторюся уже втретє, така честь мені буде надана і така справа може опинитися предметом розгляду Конституційного Суду, то це пряма уже підстава для самовідводу, тут уже я чекати не буду мати право. Тому я утримаюсь від прямої відповіді, скажу лише, що якщо ми говоримо про загальні принципи конституціоналізму і в тому числі конституційного ладу українського, забезпечення безперервності влади і дотримання процедурних норм Конституції має дуже важливе значення.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

ДЕМЧЕНКО С.О. Тоді уточніть, будь ласка, яка у вас пряма підстава для відводу може бути чи самовідводу, конкретизуйте, будь ласка, в даному випадку.

РІЗНИК С.В. Якщо б я публічно заявив наперед свою позицію до ухвалення рішення Конституційного Суду, це є прямою підставою, вже практика є. Особа, яка по конкретній справі...

ДЕМЧЕНКО С.О. Є перелік підстав відповідний для самовідводу, назвіть саме конкретну підставу, яка передбачена для самовідводу, яку в даному випадку бачите необхідно застосувати, якщо б це трапилось.

РІЗНИК С.В. Дякую, пане Сергію.

У цьому випадку, якщо ми говоримо про наявний чи потенційний або конфлікт інтересів, або якщо ми говоримо про, по суті, розголошення чи то... переважно ми говоримо про суддю Конституційного Суду. Але особа, яка претендує на посаду судді Конституційного Суду і наперед висловлює свою позицію, виникнуть сумніви в її безсторонності і неупередженості. Тому тут я би з радістю відповів, повірте, пане Сергію, на це запитання, у мене є своя думка чітка і сформована. Але якщо можна і справді ви не наполягаєте, я б утримався. А в загальній моїй відповіді мені видається, що там є певна частина інформації...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Ви відповіли.

Колеги, чи будуть ще питання?

ДЕМЧЕНКО С.О. Пане Сергію, ви відповіли, це ваша відповідь? Тобто самовідвід внаслідок наявності... відсутності безсторонності, наскільки я розумів, буде.

РІЗНИК С.В. Якщо б я давав конкретну відповідь на ваше слухне і цікаве запитання, існував би ризик, що я під час давання цієї відповіді, можливо, цього б не сталося, але в процесі відповіді... (*Не чути*) я б міг сказати такі та фрази, які в подальшому могли б викликати у стороннього спостерігача сумніви. Можливо, це б не впливало на мою суб'єктивну неупередженість, я був абсолютно твердо впевнений, що я буду вирішувати цю справу справедливо, а стороннім спостерігачам могло скластися враження, що я наперед упереджений. А ще, не дай бог, якщо ця справа випадково потрапила мені як судді-доповідачу, то тим більше це б поставило під сумнів, можливо, я ж можливо, відповів настільки обережно з дотриманням усіх принципів і стандартів, що такої б ситуації не виникло. Але для того, щоб запобігти навіть найменшому ризику, то я утримався і прошу мене зрозуміти.

ДЕМЧЕНКО С.О. Дякую, я почув відповідь, дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Да. Колеги, якщо немає більше питань, давайте подякуємо шановному кандидату теж за участь у засіданні комітету, за участь в співбесіді, на відповіді, на ґрунтовні відповіді на питання.

І оскільки ми зараз будемо переходити до голосування за проекти рішень комітетів, це рекомендації комітетів, то можемо запросити вже всіх кандидатів, давайте повернемо, прошу повернути всіх кандидатів. Я буду ставити проекти рекомендацій так, як ми і проводили співбесіду. У нас буде 3 голосування. Прошу всіх зосередитись.

Роман Вячеславович, ви руку підняли.

БАБІЙ Р.В. Да, я хотів, я просто очікував, що буде якесь обговорення, але якщо... окей. Я хотів би з мотивів висловитися, з мотивів голосування.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Да, будь ласка.

ДЕМЧЕНКО С.О. Було б правильним і, можливо, кандидатів вимкнути на цей час, я не знаю. Ні?

ГОЛОВУЮЧИЙ. Ні. Ми вже й так...

ДЕМЧЕНКО С.О. Добре, окей.

БАБІЙ Р.В. Ні, хай чують, це ж відкрита інформація, не потрібно. Це відкрита позиція.

Дивіться, колеги, з мотивів хотів би. Щоб мене правильно зрозуміли, особисто для мене з урахуванням того, з чого ми почали обговорювати, з процедурного питання це питання, це там і пропозиція, яку я ставив, – для мене все ж таки, на моє переконання недостатньо інформації для того, щоб прийняти об'єктивне рішення. Так, я вважаю, що все-таки комітет помилково не відмовився отримувати всі документи, які надавали кандидати Дорадчій групі експертів. Ну, рішення є, прийнято, тому маємо те, що маємо.

На моє переконання, Дорадча група експертів не повністю виконала свою функцію сприяння суб'єкту призначення, в нашому випадку – Верховній Раді у призначенні кандидатів. Ми говорили про прозорість, про безпрецедентне прийняття рішень, але, на превеликий жаль, цієї прозорості я не побачив от, власне, у взаємовідносинах з нами як з суб'єктом призначення.

І взагалі для мене дуже дивна ситуація, коли представники Дорадчої групи експертів, яка за своїм статусом є органом, який сприяє нашій діяльності в цьому питанні, вони взагалі, незважаючи на запрошення, не прийшли до нас на комітет. Можливо, напевно, могли би в колег якісь питання виникнути як до допоміжного органу знову ж таки, вони взагалі не прийшли і не повідомили про причини, чого вони не прийшли.

Для мене це така позиція і такі дії дуже дивують, тому я буду... я не буду голосувати за проекти рішень. Це не означає, що я не підтримую кандидатів, що я не вважаю їх достойними зайняти ту чи іншу посаду, але от в мене, на моє переконання, інформації для того, щоб прийняти відповідне об'єктивне рішення, зважене, виважене рішення, недостатньо, хоча ця ситуація могла би бути виправданою.

Тому я голосувати не буду, але прошу враховувати, що я присутній. Для визначення кворуму прошу враховувати, що я присутній на голосуванні, щоб не зривати там, можливо, через мене там зірветься голосування, то це такої мети абсолютно немає. От прошу цей момент враховувати.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Для кворуму ви можете просто утриматися, якщо захочете.

БАБІЙ Р.В. Утриматись теж не зовсім правильна позиція.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Добре.

БАБІЙ Р.В. Тому я, мені здається, краще не голосувати.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Ви ж побачите, ви ж по кворуму побачите і там визначитесь. Добре, Роман Вячеславович?

БАБІЙ Р.В. Окей. Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Сергій Демченко, давайте і будемо...

ДЕМЧЕНКО С.О. Дякую.

Пане Денисе, в зв'язку з тим, що сказав пан Роман Бабій, хотів уточнити. У нас також на засіданні відсутні жодні представники "Батьківщини", які є членами нашого комітету. Чи не з тих самих мотивів, можливо, вони відсутні, про що сказав пан Роман Бабій? Тому що це важливо для прийняття об'єктивного рішення з моєї сторони, як мінімум з мотивації. Чи є якась інформація, якщо можна, до голосування, щоб я...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Секретаріат, я не знаю, чи є у когось, не пам'ятаю, чи є у когось офіційні відрядження. Здається, є у когось. Пан Колісник.

КОЛІСНИК І.В. В обидвох, Власенка і Соболева, офіційне відрядження.

ГОЛОВУЮЧИЙ. За них я точно не можу говорити, але навряд чи вони б не були присутні через щось там... Ну, давайте так, ми ж знаємо наших колег.

Добре. Колеги, переходимо... *(Шум у залі)* Дивіться, три рекомендації по кожному кандидату. Ставлю проекти рекомендацій. Всі у вас проекти рекомендацій є.

Починаємо з першого кандидата. Це Барабаш Юрій Григорович. Я зачитую резолютивну частину нашої рекомендації. Рекомендувати Верховній Раді України визначитись шляхом голосування щодо призначення Барабаша Юрія Григоровича на посаду судді Конституційного Суду України. Якщо приймається пропозиція, потрапляє до зали, йде з зали з відповідною рекомендацією. Потім наступний, потім наступний. Все.

Отже, прошу голосувати. Ну, Роман Вячеславович, я вас запитаю...

БАБІЙ Р.В. Не голосую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Зрозуміло.

Божик.

БОЖИК В.І. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Васюк.

ВАСЮК О.О. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Ватрас.

ВАТРАС В.А. Ватрас - за.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Власенко.

Гунько.

Демченко.

ДЕМЧЕНКО С.О. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дирдін.

ДИРДІН М.Є. Дирдін – за.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Калаур.

КАЛАУР І.Р. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Князевич.

Макаров.

МАКАРОВ О.А. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Маслов – за.

Німченко. Німченко Василь Іванович.

Новіков.

НОВІКОВ М.М. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Павліш.

НІМЧЕНКО В.І. Німченко – за.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Німченко – за. Прийнято. Дякую.

Павліш.

ПАВЛІШ П.В. Павліш - за.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Пузанов.

Соболев.

Стефанчук.

СТЕФАНЧУК М.О. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Фріс.

ФРІС І.П. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Отже, рахуємо. 13 членів комітету – за, проти – 0, утримались – 0.
Один член комітету не голосував.

Дякую. Вітаю, пан кандидат Барабаш Юрій Григорович. Бажаємо успіху в залі засідань Верховної Ради. Можете продовжувати бути присутнім на засіданні комітету.

БАРАБАШ Ю.Г. Дуже дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Наступний – Водянніков Олександр Юрійович. Проект рекомендації голосуємо, та, яка представлена, резолютивну частину зачитую. Рекомендувати Верховній Раді України визначитись шляхом голосування щодо

призначення Водяннікова Олександра Юрійовича на посаду судді Конституційного Суду України.

Бабій.

БАБІЙ Р.В. Не голосую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Божик.

БОЖИК В.І. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Васюк.

ВАСЮК О.О. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Ватрас.

ВАТРАС В.А. Ватрас – за.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Власенко.

Гунько.

Демченко.

ДЕМЧЕНКО С.О. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дирдін.

ДИРДІН М.Є. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Калаур.

КАЛАУР І.Р. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Князевич.

Макаров.

МАКАРОВ О.А. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Маслов – за.

Німченко.

НІМЧЕНКО В.І. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Новіков.

НОВІКОВ М.М. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Павліш.

ПАВЛІШ П.В. Павліш – за.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Павліш – за. Дякую.

Пузанов.

Соболев.

Стефанчук.

СТЕФАНЧУК М.О. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Фріс.

ФРІС І.П. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Отже, рахую. 13 членів комітету – за, проти – 0, утримались – 0, 1 – не голосував. Рішення прийнято. Дякую, колеги.

Вітаю, пане Олександр, теж з тим, що отримали рекомендацію комітету з таким формулюванням. І далі успіхів бажаю в залі для пленарних засідань Верховної Ради.

ВОДЯННІКОВ О.Ю. Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Наступний кандидат – Різник Сергій Васильович. Зачитую так само з проекту рекомендації резолютивну частину, а саме: рекомендувати Верховній Раді

України визначитись шляхом голосування щодо призначення Різника Сергія Васильовича на посаду судді Конституційного Суду України. Прошу переходити до голосування.

Бабій.

БАБІЙ Р.В. Не голосую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Божик.

БОЖИК В.І. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Васюк.

ВАСЮК О.О. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Ватрас.

ВАТРАС В.А. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Власенко.

Гунько.

Демченко.

ДЕМЧЕНКО С.О. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дирдін.

ДИРДІН М.Є. За Дирдін.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Калаур.

КАЛАУР І.Р. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Князевич.

Макаров.

МАКАРОВ О.А. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Маслов – за.

Німченко.

НІМЧЕНКО В.І. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Новіков.

НОВІКОВ М.М. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Павліш.

ПАВЛІШ П.В. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Пузанов.

Соболев.

Стефанчук.

СТЕФАНЧУК М.О. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Фріс.

ФРІС І.П. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Отже, рахуємо. 12 членів комітету – за, проти –), утримались – 0, 1 – не голосував. Отже, рішення прийнято. Дякую, колеги.

Вітаю, пане Сергію, теж з рекомендацію комітету з проходженням і цього етапу і бажаю успіху в залі для пленарних засідань Верховної Ради України.

ДЕМЧЕНКО С.О. Від імені комітету всього всім бажаємо.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Звичайно.

Шановні кандидати, дякую за участь, 3 години ми приділили уваги дуже важливому питанню цьому, лише в частині засідання комітету, але спостерігали члени

комітету і за ходом добору, і перед цим вивчали ваші документи. Тому сподіваємося, що в найближчий час, скажімо, один із вас буде призначений на посаду судді Конституційного Суду рішенням Верховної Ради. На жаль, мали три квоти, але дійшли лише троє кандидатів. Можливо, ми б змогли призначити більше кандидатів.

ДИРДІН М.Є. Але це не позбавляє шансу повторно піти на конкурс.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Да, да, тут вже, звичайно, рішення за кожним із вас.

ДЕМЧЕНКО С.О. Да, двичі недоброчесний – це супер буде.

ГОЛОВУЮЧИЙ. ...що можемо заповнити більше квот. Тому, шановні кандидати, якщо хтось із вас не буде або може бути таке, що всі троє не будуть призначені, але, на жаль, ми тільки одного зможемо призначити, два інших, сподіваюсь, ви не втратите бажання і віру проходження наступних конкурсних процедур, і якщо буде потрібно, знову візьмете участь, тому що, мені здається, вам це вже буде набагато легше. Дякую вам за участь у засіданні. Якщо хочете, можете залишатися, якщо ні, гарного дня.

Колеги..., Роман Вячеславович.

БАБІЙ Р.В. Пане голово, коротко до цього питання. Я хотів би так само побажати кандидатам...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Прошу.

БАБІЙ Р.В. Ті, які з якихось причин не будуть призначені, приєднатися до ваших побажань, звичайно, і побажати не втрачати натхнення. Тому що, сподіваюся, що ми призначимо новий конкурс і у тих, хто з якихось причин не прийде, але, мені здається, всі достойні, то обов'язково спробувати ще раз свої сили у наступних конкурсах.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Тим більше весь комплект документів є, його тільки переподати потрібно.

ДИРДІН М.Є. Дозвольте мені ще сказати.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Будь ласка, колеги, хто хоче.

ДИРДІН М.Є. Я теж задавав питання. Мені теж цікаво було почути думки кандидатів на посаду судді КСУ. Тому що це важливо і дуже важливо, що коли по новому критерію добираються нові судді КСУ і в умовах військового стану, війни це дуже актуальна і потрібна ця процедура. І дуже цікаво було спілкуватися, проводити співбесіди з кандидатами і отримати їхню позицію по проблематиці, по питаннях роботи і діяльності КСУ. Це важливо.

Дякую. Я думаю, що по результатам цього засідання, а я думаю, тут мабуть і народиться у нас якийсь законопроект щодо вдосконалення роботи певних моментів в структурі Конституційного Суду України, от технічні моменти, які ми говоримо. Дякую за увагу.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Да, абсолютно вірно, Максим Євгенович. Але, на жаль, один, можливо, не зможе вже приймати участь в опрацюванні законопроекту, але двоє ще зможуть, це позитив.

ДИРДІН М.Є. Я кажу, це робота для нас як для комітету, але буде звучати дійсно, да.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Все. Дякую.

Якраз наступним питанням у нас в порядку денному стоїть оголошення про початок нового конкурсного відбору кандидатур на посаду судді Конституційного Суду України. Так що переходимо до розгляду наступного питання порядку денного.

Колеги, чи є необхідність обговорювати чи можемо прийняти рішення, проголосувати за проект рішення, ми вже це робили?

ДИРДІН М.Є. Давайте приймемо рішення.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Тоді переходимо до голосування за запропонований проект рішення комітету і оголосимо відповідний власне конкурс.

Бабій.

БАБІЙ Р.В. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Божик.

БОЖИК В.І. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Васюк.

ВАСЮК О.О. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Ватрас.

ВАТРАС В.А. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Власенко.

Гунько.

Демченко.

ДЕМЧЕНКО С.О. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дирдін.

ДИРДІН М.Є. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Калаур.

КАЛАУР І.Р. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Князевич.

Макаров.

МАКАРОВ О.А. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Маслов – за.

Німченко.

НІМЧЕНКО В.І. Німченко – за.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Новіков.

НОВІКОВ М.М. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Павліш.

ПАВЛІШ П.В. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Пузанов.

ПУЗАНОВ О.Г. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Павліш – за, Пузанов – за, правильно?

ПАВЛІШ П.В. В точку.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Соболев.

СОБОЛЄВ С.В. За. Я тільки зміг включитися.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Зрозуміло. Для стенограми: у нас також присутній на засіданні член комітету Соболев Сергій Владиславович.

Стефанчук.

СТЕФАНЧУК М.О. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Фріс.

ФРІС І.П. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Отже, рахуємо, колеги. 16 членів комітету – за, проти – 0, утрималось – 0. Отже, рішення прийнято. Дякую, колеги.

Переходимо до наступного нашого питання порядку денного – це проект Закону 10338, внесений Кабінетом Міністрів України. Проект Закону про внесення змін до Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України щодо вдосконалення порядку розгляду справ Вищим антикорупційним судом. Прошу співголову профільного підкомітету доповісти про результати розгляду на підкомітеті. Або хто від підкомітету?

ПАВЛІШ П.В. Шановні колеги, підкомітет з питань правосуддя розглянув висновок, який запропонований комітету, і рекомендував його прийняти за основу і в цілому. Там по даному законопроекту було висловлено позицію Верховного Суду, який зауважив на те, що є певна незрозумілість у формулюваннях, які були в законопроекті попередньому, які подавалися Кабінетом Міністрів, але у висновку комітету ці формулювання в неточності були прибрані. Це що саме стосувалося дискреції, дискреції при прийнятті рішення ВАКС.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Колеги, хто від авторів, від Кабміну по цьому законопроекту? Від авторів, від Кабміну... Олександр Банчук, не ви часом?

БАНЧУК О.А. Доброго дня. Денис Вячеславович, ні, це проект Національного агентства запобігання корупції. Ми підтримуємо цей проект, тому що це урядовий. Але я не можу, я до цього питання... І він розглядався на уряді, Міністерство юстиції підтримує. І просимо підтримати, але мають автори, як хто подавав.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Власне, подавав Кабінет Міністрів України. У нас немає ще права законодавчої ініціативи вносити.

БАНЧУК О.А. Підтримуємо, але готував це уряд.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Зрозуміло. У нас від авторів немає, тому ми ще визначимося, що робити з цим законопроектом.

ФРІС І.П. Пане голово, можна питання?

ГОЛОВУЮЧИЙ. Да, прошу.

ФРІС І.П. У мене питання до Павла Васильовича. Хотів уточнити, бо, відверто кажучи, вчора на підкомітеті розглядали і підтвердив висновок комітет. Але я хотів уточнити, чи вказаний законопроект об'єднує зміни в цивільне законодавство і в цивільне процесуальне законодавство? Чи вони подані окремими законопроектами, як було наголошено неодноразово в рішенні Головного науково-експертного управління і відповідно до того закону, який було нами прийнято, що зміни до ЦК вносяться окремими змінами до ЦК?

_____. Там змін в ЦК немає.

ПАВЛІШ П.В. Там питання тільки в процесуальному законодавстві, Ігор Павлович.

ФРІС І.П. Просто було озвучено, що зміни до Цивільного кодексу, тому я...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Цивільного процесуального.

ФРІС І.П. Тоді питань немає. Вибачайте. Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Добре. Так, з колег народних депутатів ніхто не хоче виступити? Богдан Крикливенко, прошу.

КРИКЛИВЕНКО Б.В. Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Представник ВАКС.

КРИКЛИВЕНКО Б.В. Богдан Крикливенко, керівник апарату ВАКС. Перепрошую, голова суду знаходиться на судовому засіданні, тому делегувала мені право представити позицію Вищого антикорупційного суду. Цей законопроект ініціювався ВАКС як один із пунктів комплексу заходів з метою підвищення інституційної спроможності ВАКС. Сьогодні набрав чинності Закон України про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу, який дав право розглядати певну категорію справ у ВАКС одноособово суддею. І цей законопроект, 10338, є в тому ж напрямку спрямування, адже

всім добре відомо, що ВАКС розглядає цивільні справи щодо необґрунтованих активів і адміністративні провадження за позовом Міністерства юстиції про застосування санкцій.

Тому, враховуючи, скажімо, нескладність цивільних справ судді ВАКС не вбачають необхідності розглядати колегіально цивільні провадження. І щодо адміністративних проваджень аналогічно. Вони, звичайно, не такі прості і деякі провадження навіть дуже складні, але їх не так багато. І тому позиція Вищого антикорупційного суду на підтримку даного законопроекту для того, щоб економити час, ресурси і ефективніше розглядати справи і ухвалювати відповідні рішення в даній категорії проваджень.

Дякую. Це, якщо коротко.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Сергій Демченко.

ДЕМЧЕНКО С.О. Дякую. У мене питання до пана Богдана Крикливенка. Добрий день, пане Богдане.

Перше питання. Хотів, щоб ви чітко сказали, що саме та редакція, яка комітетом запропонована в рішенні комітету, вона влаштовує Вищий антикорупційний суд.

І друге. Хочу зрозуміти все-таки логічність, вона має бути, напевно, вона присутня, але озвучте, будь ласка, чому саме цей законопроект, пов'язаний з ВАКС, ініціювало НАЗК?

Дякую.

КРИКЛИВЕНКО Б.В. З приводу НАЗК поясню, тому що цей пункт є в Державній антикорупційній програмі, а перед тим в антикорупційній стратегії. І тому НАЗК як центральний орган виконавчої влади відповідальний за реалізацію державної політики у сфері боротьби з корупцією, він і розробляв. Тому що ми як суд, безумовно, не маємо права ініціювати, ми можемо листами звертатися, але офіційно розробником виступало НАЗК. І цей законопроект, він безпосередньо стосується роботи і організації процесу розгляду судових справ у ВАКС.

З приводу редакції. Я дивлюся проекти, які є на сайті парламенту, я не бачу...

ДЕМЧЕНКО С.О. Ні, там...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Немає на сайті парламенту редакції, яка запропонується в проекті рішення комітету.

Ви можете відповісти, ви бачили редакцію і, наскільки я пам'ятаю, давали відповідь по редакції, яка була запропонована Кабінетом Міністрів України. Скажіть, які зауваження у вас були, ми просто зможемо побачити.

КРИКЛИВЕНКО Б.В. У окремих суддів Вищого антикорупційного суду, точніше Апеляційної палати Вищого антикорупційного суду були пропозиції, що можливо доцільно розглянути певні критерії щодо комплексності справ, які дійсно потребують колегіального розгляду. Якщо знову ж брати за аналогією з кримінальним процесом, там, зокрема, парламентом ухвалена норма, яка визначає категорію спецсуб'єктів, за якими залишається право клопотати про колегіальний розгляд.

Так само є думка, я її не можу не висловити, є думка, що це конкретно адміністративні справи за позовом Мін'юсту, це новий вид провадження, який з'явився з початком повномасштабної війни, що вони дуже комплексні і складні, і одному судді може бути досить складно розібратися у структурі власності, кінцевим власником яких є росіяни або пов'язані з ними особи.

Тому таке зауваження було, якщо комітет, а ми це викладали в своєму листі до комітету, якщо комітет запропонував якусь формулу, то ми б з радістю з нею ознайомилися, але мені невідомо, чи є якась відповідь на це питання.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Сергій Демченко, ви продовжите? У вас рука піднята.

ДЕМЧЕНКО С.О. Та я не знаю, я і не хотів продовжувати, але питання в тому, що мені дуже важливо, щоб ВАКС підтвердив, що те, що ми пропонуємо їм, відповідає їх позиції і дійсно вирішить ті проблеми, які ставляться шляхом прийняття цього законопроекту, це було б доцільним однозначно. Можливо, скинете пану Богдану Крикливенку цю редакцію, секретаріат, поки ми обговорюємо, є ж час, в принципі, там невеличка ж редакція.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дивіться, колеги, давайте ми зараз почуємо всіх, а потім приймемо рішення по цьому законопроекту. Бо як би у нас немає, чесно кажучи, он Мін'юст є, але Мін'юст каже, що він від Кабміну не представляє, не уповноважений, цей законопроект.

НІМЧЕНКО В.І. Так навіщо слухати? Тоді й послухаємо, ну не можна ж так, ну ми послухаємо, тоді ще раз будемо.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Та он руки підняті у колег народних депутатів, дайте нашим колегам...

НІМЧЕНКО В.І. Та вони, може, піднімають руки, щоб перенести розгляд цього питання...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Так може, дайте...

ДЕМЧЕНКО С.О. Давайте тоді перенесемо тоді та і все.

НІМЧЕНКО В.І. Давайте перенесемо та і все.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Я ще з самого початку це сказав, що... Так, що ви, господи, я ж самого початку сказав, що з урахуванням того, що немає представника від авторів, вирішимо щодо долі.

Роман Бабій, потім Божик.

НІМЧЕНКО В.І. Приймайте рішення, ми підтримуємо до особового, перенести, ми підтримаємо.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Добре-добре, дайте... Дякую. Дайте сказати Роману Вячеславовичу і Валерію Івановичу.

БАБІЙ Р.В. Добре. Я питання хотів задати до пана Богдана, користуючись нагодою.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Давайте, давайте.

БАБІЙ Р.В. Пане Богдане, скажіть, будь ласка, основна мета, я так розумію, якось оптимізувати роботу ВАКС, цього законопроекту, десь там зменшити навантаження на суддів, яким важко справлятися з цим валом.

От я від вас почув, коли ви висловлювались щодо законопроекту, що ви говорите, що ці справи досить складні, але в той же час їх небагато. І в мене якийсь дисонанс виникає, тобто в чому ж тоді покращення, якщо їх небагато і вони складні, то чи варто їх одноособово все-таки розглядати? Я от читаю просто висновок ГНЕУ, ви просто поправите, якщо вони неправі, що вони пишуть, що в 2022 році на розгляд вашого суду надійшло 3 позовні заяви про визнання необґрунтованих мотивів та їх стягнення в дохід держави, на кінець року розглянуто всі. А також 9 позовних заяв по застосуванню санкцій, з яких на кінець звітного періоду розглянуто 5.

Дійсно кількість не дуже велика, то чи дійсно досягне законопроект цієї мети, яка декларується?

КРИКЛИВЕНКО Б.В. Дякую дуже за ваше питання. Мети досягне законопроект, поясню, чому.

По-перше, на сьогоднішній день 11 справ про цивільну конфіскацію розглянуто і їх буде суттєво більше, тому що ця цивільна конфіскація необґрунтованих активів прямо пов'язана з декларуванням. Оскільки декларування і періоди тільки закінчені ось буквально пару місяців тому і НАЗК, НАБУ і САП розпочали внесення цивільних позовів по стягненню необґрунтованих активів, цей процес з об'єктивних причин, він стояв, скажімо так, на паузі у зв'язку з відсутністю обов'язку декларування. Це з приводу цивільних справ.

І аргументи, що ті самі судді ВАКС, які задіяні в розгляді кримінальних проваджень, і з них формується колегіальний розгляд цивільних справ. Тобто чимало кількість часу судді витрачають на ось цей розгляд цивільних проваджень. І повторюся, оскільки вже навіть кримінальні провадження парламент дозволив розглядати одноособово, то зовсім нелогічно виглядає, що цивільні провадження будуть продовжуватися слухатися колегіально, це лише забирає час і ресурси.

З приводу адміністративних проваджень і Кодексу адміністративного судочинства. На сьогоднішній день розглянуто 42 позови у Міністерство юстиції вже, вони там переважно повністю задоволені позовні вимоги, в декількох випадках частково задоволені позовні вимоги. І є дійсно буквально кілька справ, які декілька місяців тривають на розгляді.

От згадана думка окремих суддів Вишого антикорупційного суду з приводу складності саме адміністративних проваджень, вона стосується, до прикладу, великих фінансово-промислових груп, які мали і продовжують мати на сьогоднішній день частки у власності українських компаній підприємств. І це дуже комплексні справи, але ми мусимо

визнати, що у своєму листі ми навіть не запропонували критерії, тому що їх дуже складно виписати. Тому, якщо брати за аналогією інші адміністративні провадження в адміністративній юстиції в Україні, то в першій інстанції вони слухаються одноособово. Тому власне ми і пропонуємо розглянути цей законопроект, з чого я почав свою відповідь, повторюся. Ми вважаємо, що це оптимальне вирішення, що мета – це покращення і оптимізація затрат часу, і ресурсів на розгляд цих проваджень буде досягнута, і будемо просити підтримати цей законопроект.

З приводу НАЗК, я так розумію, що, можливо, вони просто не отримували запрошення на засідання комітету. Дозвольте запропонувати, якщо з ними оперативно зв'язатися, можливо, вони б і включилися. Бо насправді там одним реченням написано, але і в Меморандумі з Міжнародним валютним фондом, і в нашому Ukraine Facility Plan з Європейським Союзом в обох цих документах стоїть обов'язок, що буде прийнято зміни в законодавство з метою спрощення процедур і надання суддям ВАКС можливості розглядати справи одноособово. Тобто враховуючи ще час реєстрації цього законопроекту, вже там наприкінці минулого року він, здається, був зареєстрований, то просили б все-таки не відкладати, а в найближчій можливості ухвалити цей законопроект і внести його на розгляд під час пленарного засідання для прийняття рішення.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Валерій Іванович Божик.

БОЖИК В.І. Так, дякую за надане слово. Я б хотів звернути увагу, колеги, на наступне.

Перше. Є два моменти по суті і по формі. У мене складається таке враження, що комітет має сам собі обґрунтувати, чому необхідно прийняти цей закон. Кабмін – я не знаю, НАЗК – немає, ВАКС ніби підтримує ініціаторів. Може б ми самі мали б обґрунтувати? Тому якщо говорити по формі, давайте комітет буде сам себе поважати, як і всі учасники цього процесу: будуть ініціатори, належна доповідь, буде обґрунтування, і давайте тоді буде приймати рішення. Це перше.

Друге. Я би хотів задати шановному представнику, який обґрунтовує і підтримує. А чи не здається вам, що саме колегіальний розгляд забезпечуватиме більшу об'єктивність особливо в такій категорії справ, як визнання необґрунтованими активів, доходів і в тому числі і санкцій? До того ж колегіальний розгляд, мені все життя здавалося, що саме він має запобігти корупційним ризикам. Якщо по аналогії, то у нас Верховна Рада може, як

кажуть так, вибачте, (в лапках) "Верховна Рада може будь-що ". Ми скоро доприймаємося до того, що у нас зможуть за довідкою оперативного працівника. Ну цього ж достатньо, але ж треба динаміку.

Більше того, якщо ми говоримо про антикорупційну державну програму, то скажіть, будь ласка, зачитуйте, де саме в антикорупційній програмі вказано, що ми маємо внести зміни в процесуальні кодекси. Там вказано в одній з семи рекомендацій Єврокомісії про посилення боротьби з корупцією шляхом активних і ефективних розслідувань. То хто ж заважає тим органам, які уповноважені це робити, активно і ефективно розслідувати?

А динаміка судових справ і винесення вироків, для мене це особисто якось так, це ж не конвеєр, тут не про це має бути, а в першу чергу про справедливість і об'єктивність. А саме, колегіальний розгляд для того він і є колегіальний розгляд, що він мав би забезпечити це.

Ну от я би хотів почути думку з огляду на те, що обуло озвучено мною.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, Валерій Іванович. По формі, ми і я так, ми з самого початку всі, я думаю, що зрозуміли, а тепер по суті.

КРИКЛИВЕНКО Б.В. Дуже дякую за ваше питання, почну, з вашого дозволу, із закінчення.

Так в пояснювальній записці до законопроекту є чітко викладено посилання і згадки Державної антикорупційної програми, яка затверджена Кабінетом Міністрів. Так само є згадки про Угоду про асоціацію, пункти, тут, зокрема, я вже зараз відкрив пояснювальну записку, стаття 14, 22, розділу III "Юстиція, свобода та безпека" Угоди про асоціацію. Зараз були відповідним чином оновлені і тексти листа про наміри, і Меморандум з Міжнародним валютним фондом, і цей план дій на виконання Ukraine Facility Plan. Ну тут, можливо, Міністерство юстиції більше розкриє питань, тому що я переконаний, що Олександр Банчук точно знає про ці пункти, з приводу корупційних ризиків, колегіальності.

Ми, чому ми, я кажу, Вищий антикорупційний суд, чому ініціював внесення змін як в кримінальний процес, так в цивільний і КАСУ. Тому що не вчора ідея ця з'явилася, ВАКС здійснює правосуддя повних 5 років, і стало очевидним, що, скажімо, на початках були закладені ці процедури колегіального розгляду, вони видавалися доречними.

Але ухваливши майже 300 вироків і ухваливши там більше 10 і відповідь на більше 40 рішень у цивільних та адміністративних справах відповідно, засвідчений факт того, що

недоцільно розглядати найпростіші категорії справ, а ми все ж таки відносимо, особливо справи про цивільну конфіскацію до найпростішої категорії справ, більше того, я хочу наголосити, що рішення підлягає колегіальному перегляду в апеляційній інстанції, а також і в касаційній інстанції. З адміністративними провадженнями складніше, тому що законодавець не передбачив касаційного оскарження і лише про застосування санкцій щодо російських активів є дві інстанції: перша та апеляційна. Тому це виважене рішення і, коли ВАКС виступав з ініціативою, як ми бачимо, ініціатива була підтримана Нацагентством з питань запобігання корупції і Кабінетом Міністрів в цілому, а також міжнародними партнерами. Тобто ось ця ідея про одноособовий, вона пройшла вже три, чотири фільтри оцінки вивчення, а чи насправді це буде сприяти ефективності роботи суду, чи не сприятиме.

І тому, на наше переконання, ми пропонуємо оптимальний варіант, виходячи з оцінки і категорії складності, і комплексності справ, які перебувають на розгляді у суддів ВАКС. А якраз навпаки залишення і надмірна обтяжливість цієї процедури для, повторюся, найпростішої категорії справ. Адже колегіальний розгляд, наприклад, в кримінальних провадженнях залишився, перепошую, для особливо тяжкої групи кримінальних правопорушень, а також виведені ще і спецсуб'єкти щодо яких може залишатися колегіальний розгляд за їхнім клопотанням. Тобто тут взагалі надано право обвинуваченій особі оцінювати. То чому, якщо надано право обвинуваченій особі оцінювати, то чому така, скажімо, недовіра до експертизи і до оцінки з боку як суддів ВАКС так і інших державних органів, які підтримують даний законопроект, ініціювали і внесли його на розгляд парламенту?

Тому підсумовуючи, цей законопроект, він досить довго дискутувався, обговорювався і пропонується саме в оптимальній конструкції, на нашу думку, яка сприятиме раціональному використанню ресурсів, часу і згадане вже мною те, що це один із пунктів плану по підвищенню інституційної спроможності ВАКС. Найпростіший був би варіант сказати, що нам потрібно 100, 200, 300 суддів, але ми вважаємо, що це недоцільно. І тому наразі Вищою радою правосуддя і ВККС була підтримана ідея про невеличке збільшення кількості суддів і конкурс триває, потім зміни в КПК відбулись, зараз ми просимо зміни в ЦПК, КСУ. І ось цей комплекс заходів, він і дасть той ефект і результат, який буде мати значно якісніше здійснення правосуддя.

Я тут, пане Валерію, з вами повністю погоджуюсь, що ухвалювати судові рішення це не тортики пекти, це не повинно бути швидко і красиво, це складний процес, але саме тому, що це виважена позиція була, що це складний процес у складних справах. А якщо це простіша категорія справ, то цілком один суддя на стадії першої інстанції, виключно на

стадії першої інстанції може ухвалити обґрунтоване неупереджене рішення. Така позиція ВАКС.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Колеги, якщо немає більше питань, ми почули, всі зрозуміли позицію, я думаю, що якщо ніхто не заперечує, то тоді, мабуть, ми відкладемо розгляд цього питання. Немає заперечень ні в кого? Не потрібно це ставити на голосування? Запросимо Кабмін. Тепер ми почули, хто був первісним ініціатором, що ВАКС через НАЗК, потім через Кабмін, і тоді ще раз всіх викличемо, бо, як Мін'юст сказав, вони неуповноважені по цьому законопроекту доповідати. І коли будуть всі від ініціаторів в першу чергу, ми розглянемо на комітеті. Добре, колеги? А тим більше ВАКС буде мати змогу ознайомитись з редакцією, запропонованою комітетом.

Демченко.

ДЕМЧЕНКО С.О. Дякую.

Колеги, я почув пропозицію, я розумію її логіку. Але я би просив наших колег бути досить послідовними при прийнятті аналогічних рішень, які у нас уже виникали, які виникатимуть, можливо, в майбутньому. Послідовними в чому? Це питання, воно ж не внесено з голосу на засідання комітету. Це питання розглядалося попередньо на підкомітеті, розгляд на якому безпідставно вважається обов'язковим взагалі для прийняття рішень. Ми розуміємо, що це є добровільна додаткова рекомендація підкомітету, її відсутність не передбачає не прийняття рішення комітетом.

Але про що мова йде зараз, я хотів би на це звернути увагу. Все-таки якщо підкомітет бере на себе відповідні повноваження і розглядає по суті той чи інший законопроект, можливо, на підкомітеті необхідно з'ясовувати, хто є автором законопроекту, його участь у засіданні підкомітету і всі інші моменти, які по суті є більш організаційного характеру. Я не думаю, що є якась умисна позиція з боку авторів не з'явитися на сьогоднішнє засідання або умити руки якимось чином. Я думаю, що виключно організаційне питання і щоб їх не було, напевно давайте використовувати ту формулу, яку ми застосовуємо на підкомітеті в тому числі. Тоді ми будемо виглядати також достойно і в принципі використовувати всі механізми, надані нам, як парламентарям для вирішення проблеми, а проблема ж не особистого характеру, там виключно якоїсь особи, а вона державницька проблема. І ВАКС звернув увагу на те, що вона є чи носить терміновий характер, її треба вже було прийняти. І фактично страждає, в кінці кінців, вся держава, яку ми з вами також представляємо, не тільки ВАКС в цьому

питанні є зацікавленим. Тому я не знаю чи дійде до когось ця інформація, що я кажу, але я вважаю її правильною і, якщо ми її врахуємо, ми будемо на відповідний рівень вище і професійно, і виглядати в тому числі в організаційному плані для наших колег, яких ми запрошуємо на засідання.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Я особисто свою точку зору скажу, я не думаю, що відкладення розгляду питання надання можливості ВАКС ознайомитися із запропонованою рекомендацією, тим більше це не один представник, це судді Вищого антикорупційного суду, що це якось зменшує нашу професійну позицію, я от щось, я особисто, цього не відчуваю.

Павло Васильович, вам слово.

ПАВЛІШ П.В. Колеги, тільки хотів відрефлексувати на ... *(Не чути)* комітет авторів законопроекту чи доповідачів. Ми зробили свою справу, ми розглянули даний законопроект, даний висновок комітету і висловили свою рекомендацію. Для цього є секретаріат, що і має робити це, і тому в будь-якому разі в наступному ми не будемо забезпечувати явку авторів, бо це повністю робота секретаріату.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую. Павло Васильович, колеги, нам взагалі нічого не заважає збиратися на засідання комітету по одному питанню і вирішувати. Так що якщо ніхто не наполягає на тому, щоб ставити на голосування це питання, давайте відкладемо і все. Немає заперечень?

Рука у Демченка піднята. У вас з минулого разу?

ДЕМЧЕНКО С.О. У мене з минулого разу, але ми це питання просто не голосуємо, знімаємо. Я просто не зовсім розумію, це ж рішення, також ми якось його маємо розглянути, процедурно чи правильно це.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Ні, якщо ми послідовно, ми неодноразово так робили, якщо ви пам'ятаєте, послідовно...

ДЕМЧЕНКО С.О. Я зрозумів.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Якщо ніхто не вимагає, щоб ми голосували...

ДЕМЧЕНКО С.О. То ми вважаємо, що ми це рішення прийняли, я зрозумів.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Все, колеги, давайте, відкладаємо це питання. Прошу тоді скомунікувати секретаріат з Вищим антикорупційним судом, з Верховним Судом, з урядом і з НАЗК тепер, теж, як ми почули, для ознайомлення з редакцією, з проектом рішення комітету, з тією редакцією, яку ми запропонували, щоб всі мали можливість побачити і висловити своє рішення по запропонованій редакції комітетській. Тому що в проекті рішення комітету стоїть рекомендувати за основу і в цілому, щоб була можливість прийняти повноцінний, якісний законопроект. Дякую.

Переходимо до наступного питання нашого порядку денного. Це проект Закону про внесення зміни до статті 23 Закону України "Про безоплатну правничу допомогу" щодо уточнення підстав припинення надання безоплатної вторинної правничої допомоги (реєстраційний номер 11186), автор – наш колега Ватрас Володимир Антонович та інші народні депутати.

Прошу голову профільного підкомітету, я так розумію, ви і від підкомітету, і від авторів законопроекту.

ВАТРАС В.А. Шановний голово, шановні колеги, дозвольте представити вашій увазі проект Закону про внесення зміни до статті 23 Закону України "Про безоплатну правничу допомогу" щодо уточнення підстав припинення надання безоплатної правничої допомоги.

Власне, хочу подякувати всім членам підкомітету і комітету за ту роботу, яку ми проробили в минулому році, підготувавши комплексний законопроект про вдосконалення системи безоплатної правничої допомоги, який на сьогоднішній день діє і отримав низку позитивних відгуків і з боку Міністерства юстиції, і з боку Національної асоціації адвокатів, і безпосередньо практикуючих адвокатів, які працюють в сфері БПД. І знову відбулося звернення до мене як до голови профільного підкомітету та до голови комітету стосовно проблеми, яка виникла вже сьогодні в системі надання безоплатної правничої допомоги, і ця проблема зумовлена безпосередньо існуванням в нас правового режиму воєнного стану.

Ми нещодавно в парламенті ухвалили Закон України про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу щодо удосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану і зокрема змінили частину першу

статті 335 КПК України, відповідно до якої у разі, якщо обвинувачений ухилився від явки до суду або захворів на психічну чи іншу тяжку тривалу хворобу, яка виключає його участь в судовому провадженні, або був призваний для проходження військової служби за призовом під час мобілізації на особливий період, суд зупиняє судове провадження стосовно такого обвинуваченого до його розшуку, видужання або звільнення з військової служби і продовжує провадження стосовно інших обвинувачених, якщо воно здійснюється щодо декількох осіб.

Абсолютно правильне рішення, яке нами було ухвалене, але що воно зумовило? Воно зумовила ситуацію, що на сьогоднішній день вже близько 15 тисяч є зупинених кримінальних проваджень на території України в зв'язку з призовом на військову службу за мобілізацією осіб, які були суб'єктами цих кримінальних проваджень, зокрема підсудних, а безоплатна правнича допомога, яка їм безпосередньо надавалася в межах цих кримінальних проваджень, юридично продовжує надаватися. Натомість в нас немає правової визначеності, коли завершиться воєнний стан, в нас немає правової визначеності, коли безпосередньо мобілізований буде звільнений в запас і його військова служба буде зупинена, у нас немає на сьогоднішній день законопроекту, який би регулював питання демобілізації, оскільки ми його не вирішили шляхом прийняття Закону про мобілізацію. Тобто на сьогоднішній день у нас існує проблема: а) не виплати адвокатам гонорарів, які по факту надають безоплатну правничу допомогу в таких кримінальних провадженнях, оскільки немає можливості ні підготувати відповідний висновок, ні скласти відповідний акт. Адвокати, які залучалися до цих кримінальних проваджень, по факту нічого не виконують, оскільки провадження щодо їх клієнта не розглядається. І, власне, виникла така проблема, цю проблему підняла безпосередньо Національна асоціація адвокатів України і попросили нас доповнити статтю 23 Закону України "Про безоплатну правничу допомогу" правовою нормою, відповідно до якої кримінальне провадження, в якому особі надається безоплатна вторинна правнича допомога, зупинено, так само припиняється надання безоплатної правничої допомоги.

Ухвалення цієї норми дозволить нам адвокатам, які безпосередньо були залучені до цієї роботи, отримати належні кошти, яких вони вже не можуть отримати хто місяцями, хто пів року, а хто вже рік. І, по-друге, власне дати можливість спрямувати кошти державного бюджету, які ми виділяємо Міністерству юстиції на надання БПД, дійсно на ті напрямки, в яких дійсно вони потребуються.

Ми отримали низку схвальних відгуків стосовно цього законопроекту. Приємно, що наше Головне науково-експертне управління підтримує даний законопроект. Даний законопроект підтримує Національна асоціація адвокатів. Даний законопроект підтримує

Уповноважений Верховної Ради з прав людини. Ну і, власне, отримавши листа від Міністерства юстиції стосовно того, що вони готові це питання врегулювати на рівні підзаконного нормативно-правового акта, працюють. Але поспілкувавшись із заступником Міністра, ми дійшли спільної думки, що і ухвалення цього законопроекту, і в подальшому внесення змін до відповідної постанови Кабінету Міністрів дозволять комплексно вирішити цю проблему.

З огляду на те, що законопроект невеликий за змістом і за обсягом, є пропозиція від підкомітету, власне, майже одноголосна пропозиція запропонувати парламенту ухвалити його і за основу, і в цілому, а в подальшому доручити відповідно до висновку Головному юридичному управлінню Апарату здійснити редакційне та техніко-юридичне доопрацювання його тексту.

Що хвилювало Уповноваженого Верховної Ради з прав людини, це питання, як буде поновлюватися надання такої безоплатної правничої допомоги, коли там мобілізований демобілізується. Це питання, воно врегульоване іншою нормою закону і порядку, тому в цій частині проблеми не буде. Як тільки буде ухвала суду про відновлення кримінального провадження, автоматично буде забезпечено такій особі за її заявою правничу допомогу.

І пересторога ГНЕУ стосовно висновку, там було зауваження, яким чином це питання оформити. Також на нашу думку, не має бути враховано, оскільки в нас є самостійна процесуальна підстава – ухвала судді, яка надійде безпосередньо до центру надання БПД, що і буде підставою для припинення такої допомоги. І знову ж таки коли надійде ухвала суду про відновлення зупиненого кримінального провадження, то також буде підставою для поновлення надання такої безоплатної правничої допомоги.

Тому прошу членів комітету підтримати. Законопроект простенький, але він допоможе нашим колегам адвокатам отримати кошти і врегулює ті відносини, яких раніше не було, які виникли і зумовлені воєнним станом та змінами до Кримінального процесуального кодексу. Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, Володимире Антоновичу, дякую за підготовлений законопроект і за його опрацювання.

Так, позиція Міністерства юстиції, давайте почуємо з цього приводу. Після того, мабуть, позиція представника Уповноваженого з прав людини.

БАНЧУК О.А. Доброго дня, колеги, ще раз. Олександр Банчук, заступник міністра юстиції. Підтверджую всі слова, які доповідач Володимир висловив, що ми підтримуємо

цей проект, просто в позиції, яка надано міністром, було зазначено, що практично, тобто якщо ми там будемо, найближчим часом не буде ухвалений цей закон, хоча знову ж сподіваємося, що він буде все-таки ухвалений за основу і в цілому, то є можливість це врегулювати питання. Це складніше, але є можливість через зміни до Постанови 465, яка називається "Питання оплати послуг та відшкодування витрат адвокатів, які надають безоплатну вторинну правничу допомогу". Можуть бути, звичайно, там питання з боку Міністерства фінансів без відповідного закону, наскільки це будуть виправдані ці зміни. Але у випадку ухвалення цього закону зрозуміло, що ці зміни будуть, уже у нас буде правова підстава і ми можемо запропонувати справді, що у випадку, якщо зупиняється кримінальне провадження, щоб була можливість вже розуміти, що і зупиняється надання правничої допомоги, і адвокат, який за кошти... який залучався системою безоплатної правничої допомоги, йому буде надано відповідне відшкодування на підставі закону.

Тому ми підтримуємо цей проект і готові у випадку ухвалення його як закону в цілому уже оперативніше внести зміни у відповідну Постанову 465.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Тобто ви підтримуєте зазначений законопроект. Тільки вголос, у нас потім...

БАНЧУК О.А. Ми підтримуємо цей законопроект. Так.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Тоді слово Представнику Уповноваженого Верховної Ради з права людини.

ЖУРАВСЬКА Л.А. Доброго дня шановний голову, шановні члені комітету! Секретаріат Уповноваженого Верховної Ради з прав людини ...*(Не чути)* виконує обов'язки директора Департаменту моніторингу права на справедливий суд та процесуальних прав.

Позиція Уповноваженого була надіслана на комітет, шановний Володимир Антонович її, в принципі, прокоментував. Законопроект підтримується. Застереження були висловлені, але вони були озвучені Володимиром Антоновичем.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую. Зрозуміло.

Колеги, чи є хтось, хто бажає ще висловитися? Роман Бабій.

БАБІЙ Р.В. Питання до пані Любові Журавської, представника Уповноваженого. Я так зрозумів, що та позиція, яку тільки що озвучив Володимир Антонович, вона, по суті, знімає ваші зауваження. Правильно я зрозумів?

ЖУРАВСЬКА Л.А. Так-так, ви правильно зрозуміли.

БАБІЙ Р.В. Все, окей. Дякую. Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Колеги, якщо немає більше питань... Чи є питання? Валерій Іванович, у вас питання?

БОЖИК В.І. Ні, є пропозиція голосувати.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Я якраз теж саме хотів запропонувати.

Колеги, тоді переходимо до голосування за запропонований проект рішення комітету.

Бабій.

БАБІЙ Р.В. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Божик.

БОЖИК В.І. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Васюк.

ВАСЮК О.О. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Ватрас.

ВАТРАС В.А. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Власенко.

Гунько.

Демченко.

Дирдін.

ДИРДІН М.Є. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Калаур.

КАЛАУР І.Р. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Князевич.

Макаров.

МАКАРОВ О.А. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Маслов – за.

Німченко. Німченко! Василь Іванович!

Новіков.

НОВІКОВ М.М. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Павліш.

ПАВЛІШ П.В. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Пузанов.

ПУЗАНОВ О.Г. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Соболев.

Стефанчук.

СОБОЛЄВ С.В. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Соболев – за. Почув.

Стефанчук.

Фріс.

ФРІС І.П. За.

СТЕФАНЧУК М.О. Стефанчук – за. Стефанчук – за.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Прийнято. Прийнято.

НІМЧЕНКО В.І. Німченко – за.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Німченко – за. Прийнято.

СТЕФАНЧУК М.О. Стефанчук – за.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Один раз тільки можемо зарахувати "за". Добре.

15 членів комітету – за, проти – 0, утримались – 0. Отже, рішення прийнято. Дякую, колеги. Дякую ще раз, Володимир Антонович, за підготовлений законопроект.

Колеги, переходимо до наступного питання нашого порядку денного – це проект Закону про внесення змін до Закону України "Про цифровий контент та цифрові послуги" (реєстраційний номер 11041). Законопроект внесений Кабінетом Міністрів України.

Прошу голову профільного підкомітету доповісти про результати розгляду на підкомітеті.

КАЛАУР І.Р. Дякую, Денис Вячеславович.

По-перше, я хочу подякувати членам, колегам членам підкомітету з питань цивільного та адміністративного законодавства, дійсно... *(Не чути)* буде розглянутий цей законопроект 11041, поданий Кабінетом Міністрів на розгляд підкомітету. Основна його причина ...*(Не чути)* адміністративну процедуру. І власне, виникає потреба внести зміни в цей закон, який ми теж прийняли цього року, про механізм адміністративної відповідальності за... господарювання, які надають, постачають цифровий контент і цифрові послуги.

Комітет з питань цивільного та адміністративного законодавства розглянув цей законопроект і за результатами розгляду рекомендує Верховній Раді України включити до порядку денного одинадцятої сесії Верховної Ради України дев'ятого скликання проект

Закону про внесення змін до Закону України “Про цифровий контент та цифрові послуги” (реєстраційний номер 11041), поданий Кабінетом Міністрів, і за результатами розгляду в першому читанні прийняти його за основу.

Звернутися до Голови Верховної Ради України з пропозицією оголосити на пленарному засіданні під час розгляду проекту Закону про внесення змін до Закону України "Про цифровий контент та цифрові послуги" (реєстраційний номер 11041) відповідно до частини першої статті 116 Регламенту Верховної Ради України про необхідність внесення пропозицій і поправок щодо виправлень, уточнень, усунення помилок та/або суперечностей в тексті законопроекту, інших структурних частин законопроекту або інших законодавчих актів, що не були предметом розгляду в першому читанні та відповідають предмету правового регулювання законопроекту.

Доповідачем від комітету з цього питання під час розгляду на пленарному засіданні Верховної Ради призначити голову підкомітету. Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, Іван Романович.

Притому згідно проекту, звертаю увагу колег, що згідно проекту рішення ми статтю 116 Регламенту застосовуємо до... зазначено, до яких положень у проекті рішення комітету. Це не просто 116-а, а відповідно до яких положень.

Так, я так розумію, у нас є представники від уряду сьогодні від авторів для представлення, правильно? Прошу назвати себе і вам слово.

ПАЛАЗОВ О.В. Доброго дня, шановний Денисе Вячеславовичу, шановні учасники засідання. Олександр Палазов – директор Департаменту регуляторної політики Мінекономіки.

Безпосередньо проект закону розроблено на виконання "Прикінцевих положень" Закону про цифровий контент. Мета – це унормувати механізм застосування адмінгосподарських санкцій до суб'єктів господарювання за порушення вимог цього закону та механізм адміноскарження рішень щодо застосування відповідних санкцій.

За результатами аналізу ми дійшли висновку, що механізм застосування адмінгосподарських санкцій вже врегульовано базовим Законом про державний нагляд (контроль), а вдосконалення процедури оскарження також врегульовано новим Законом про адмінпроцедуру. З метою, щоб не дублювати великий масив норм в Законі про цифровий контент, пропонується додати коротенькі правки – це зробити посилання на зазначені закони про адмінпроцедуру і про державний нагляд (контроль), в яких вже передбачені певні процеси. Технічний проект, з одного боку, з іншого боку, дуже

правильні поправки треба зробити, щоб запрацювала повністю ідея регулювання цифрового контенту.

Просимо підтримати. Дякую за увагу.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую. Зрозуміло.

Колеги, чи є необхідність обговорювати даний законопроект? Якщо ні, тоді пропоную перейти до голосування за запропонований проект рішення висновку комітету.

Бабій.

БАБІЙ Р.В. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Божик.

БОЖИК В.І. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Васюк. Васюк!

ВАСЮК О.О. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. За. Почув.

Ватрас.

ВАТРАС В.А. За.

ВАСЮК О.О. Васюк – за.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Почув.

Власенко.

Гунько.

Демченко.

Дирдін.

ДИРДІН М.Є. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Калаур.

КАЛАУР І.Р. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Князевич.
Макаров.

МАКАРОВ О.А. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Маслов – за.
Німченко.

НІМЧЕНКО В.І. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Новіков.

НОВІКОВ М.М. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Павліш.

ПАВЛІШ П.В. За. Павліш – за.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Пузанов.

ПУЗАНОВ О.Г. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Соболев.

СОБОЛЄВ С.В. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Стефанчук.

СТЕФАНЧУК М.О. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Фріс.

ФРІС І.П. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Отже, рахуємо. 12 членів комітету – за, проти – 0, утрималась – 0.
Отже, рішення прийнято.

Дякую, колеги, дякую підкомітету за опрацювання зазначеного законопроекту.

Колеги, у нас залишилось одне питання: внесення змін до персонального складу робочої групи. Прошу керівника секретаріату доповісти, які надійшли пропозиції і проголосуємо.

КОЛІСНИК І.В. До комітету надійшла пропозиція Голови Державної регуляторної служби включити його до складу робочої групи стосовно законодавчого врегулювання лобістської діяльності. Відповідний проект рішення комітету підготовлений і розміщений в електронному кабінеті.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую. Це Кучер Олексій Володимирович.

КОЛІСНИК І.В. Так, колишній член комітету.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Колишній член комітету. Да, наш колишній колега.

Немає заперечень ні в кого? У мене як в голови немає заперечень.

Так що переходимо до голосування за запропонований проект рішення.

Бабій.

БАБІЙ Р.В. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Божик.

БОЖИК В.І. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Васюк.

ВАСЮК О.О. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Ватрас.

ВАТРАС В.А. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Власенко.

Гунько.

Демченко.

Дирдін.

ДИРДІН М.Є. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Калаур.

КАЛУР І.Р. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Князевич.

Макаров.

МАКАРОВ О.А. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Маслов – за.

Німченко.

НІМЧЕНКО В.І. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Новіков.

НОВІКОВ М.М. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Павліш.

ПАВЛІШ П.В. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Пузанов.

ПУЗАНОВ О.Г. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Соболев.

СОБОЛЄВ С.В. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Стефанчук.

СТЕФАНЧУК М.О. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Фріс.

ФРІС І.П. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Отже, 15 членів комітету – за, проти – 0, утримались – 0. Отже, рішення прийнято. Дякую, колеги.

Колеги, ми вичерпали сьогоднішній проект порядку денного. Дякую всім за участь і роботу в комітеті і на засіданні комітету. Ми сьогодні дуже багато часу насправді на засідання комітету витратили на те, щоб провести співбесіду з кандидатами на посаду судді Конституційного Суду. Сподіваємось, що ми зможемо в найближчий час отримати достойну, обрати достойну кандидатуру до складу Конституційного Суду за квотою Верховної Ради України.

Всім дякую за роботу. До зустрічі. Гарного безпечного дня і перемоги всій нашій Україні. До зустрічі.